

NACIONALINĖS SOCIOLOGŲ KONFERENCIJOS „PROVERŽIO BEIEŠKANT“ PRANEŠIMŲ ANOTACIJOS

Diana Janušauskienė

Mykolo Romerio universitetas

TRANZITOLOGIJOS STUDIJOS: ELITO TYRINĖJIMAI

Pranešimas skirtas tranzitologijos studijoms Lietuvoje ir Vidurio Rytų Europoje aptarti. Analizuojama, koks vaidmuo įvairiose tranzitologijos teorijose priskiriamas elitui aiškinant režimų pasikeitimus. Pranešime taip pat siekiama aptarti tokius klausimus: ar tranzitologijos teorijos yra universalios, ar tiriami atvejai reikalauja savitų teorijų; ar Vidurio Rytų Europos tranzitologijos mokyklos vystosi paskirai, ar tarp jų vyksta interakcija; koks yra Lietuvos tranzitologų indėlis?

Raktiniai žodžiai: tranzitologija, elitas, transformacija

Šeimos sociologija I, I-406 a.

„Šeimos instituto pokyčiai ir lyčių nelygybės diskursai“

Jurga Bučaitė-Vilkė

Vytauto Didžiojo universitetas/ Mykolo Romerio universitetas

TARP NAMŲ „IDEOLOGIJOS“ IR GIMSTAMUMO KETINIMŲ: LIETUVOS ŠEIMŲ TARPUSAVIO SANTYKIŲ ANALIZĖ

Šiame pranešime siekiama atskleisti šiuolaikinės šeimos kaitos tendencijas bei šeimos ir profesinių įsipareigojimų vaidmenų derinimo įtampas. Analizuojama, kaip besikeičiantys šeiminių santykių modeliai susiję su prokreaciniais ketinimais, kaip vertinami besikeičiantys lyčių vaidmenys ir lyčių lygybė tarpasmeninių santykių lygmenyje, kaip konstruojami šeimos modeliai, kuriame abu tėvai apmokamą darbą derina su vaikų ugdymu. Pranešime pristatomi 2011 m. atliktos reprezentatyvios reprodukcinio amžiaus gyventojų apklausos „Lyčių nelygybė, viešojo politika ir gimstamumo ateitis Lietuvoje“ rezultatai, kurios tikslas buvo įvertinti lyčių socialinės nelygybės turinį, mastą ir tendencijas įvairiuose užimtumo sektoriuose ir šeimoje bei lyčių nelygybės poveikį gyventojų matrimonialinėms ir prokreacinėms nuostatomis. Tyrimo rezultatai rodo, kad egzistuoja dvejopas požiūris į tarpasmeninius šeimos santykius bei namų ūkio bei vaikų priežiūros pareigų pasidalinimą, kuris priklauso nuo lyties, išsilavinimo bei gyvenamosios vietovės kriterijų. Moterys prisiima didesnę atsakomybę už namų ūkio bei vaikų priežiūros įsipareigojimus nei vyrai, tačiau vyrai, priešingai nei moterys, mano, kad jų šeimos modelis yra egalitarinio pobūdžio. Ketinimus ateityje turėti vaikų pozityviau vertina vyrai, turintys aukštąjį išsilavinimą bei gyvenantys mieste, nei moterys. Tyrimo rezultatai pagrindžia dominuojančią „tradicinę“

lyties ideologiją šeimose, kuri rodo egzistuojančią šeimos santykių asimetriją bei, iš dalies, padeda paaiškinti šeimų lūkesčių prokreacinių ketinimų aspektu.

Raktiniai žodžiai: Lyčių lygybės, lyčių vaidmenys, prokreaciniai ketinimai

Giedrė Purvaneckienė, Artūras Tereškinas

Vytauto Didžiojo universitetas

DARBO, ŠEIMOS, LAISVALAIKIO KONFLIKTAS IR PROKREACINIAI LIETUVOS GYVENTOJŲ KETINIMAI

Bandydamos išspręsti gimstamumo problemas, daugelis šalių iškelia darbo ir šeimos, darbo ir asmeninio gyvenimo suderinimo klausimus. Tarp pagrindinių priemonių, galinčių teigiamai paveikti gimstamumą, daugelis mokslininkų (McDonald 2002, Neyer 2003) išskiria finansinį skatinimą (išmokos, mokesčių nuolaidos ir pan.), paramą tėvams, siekiantiems derinti darbą, šeimos ir laisvalaikį bei įvairias socialines struktūras, remiančias vaikus ir tėvystę (užimtumo skatinimas, vaikui palanki aplinka ir pan.). Pastaruoju metu, kaip rodo tarptautiniai tyrimai ir viešosios politikos dokumentai, prioritetine tapo darbo, šeimos ir laisvalaikio derinimo kryptis, integruojanti užimtumo, šeimos ir lyčių lygybės politiką.

Šio pranešimo tikslas – išsiaiškinti Lietuvos gyventojų darbo, šeimos ir laisvalaikio derinimo ryšius su ketinimais turėti vaikų. Pranešimas remiasi reprezentatyvia reproduktyvaus amžiaus Lietuvos gyventojų (N=1031) apklausa, atlikta 2011 m. kovo mėn. Analizei buvo panaudotas 26 klausimų blokas apie darbo-šeimos-laisvalaikio konflikto santykį su gyventojų prokreaciniais ketinimais. Atlikta gautų duomenų analizė tik iš dalies patvirtino hipotezę, kad kuo didesnis darbo-šeimos-laisvalaikio konfliktas, tuo mažesni respondentų ketinimai turėti (daugiau) vaikų, ir šis ryšys moterims turėtų būti stipresnis. Buvo nustatyti tik du hipotezę visiškai atitinkantys statistiškai reikšmingi ryšiai tarp darbo-šeimos-konflikto ir vaikų turėjimo ketinimų. Vienas iš ryšių priešingos krypties nei hipotezėje: kuo labiau darbas trukdo šeimai ir laisvalaikui, tuo daugiau didėja tikimybė, kad vyras (o per artimiausius tris metus – ir moteris) ketins turėti (daugiau) vaikų.

Raktiniai žodžiai: gimstamumas; darbo, šeimos ir laisvalaikio konfliktas

Raimundas Vaitkevičius

Vytauto Didžiojo universitetas

ŠEIMOS, DARBO IR VAIDMENŲ KONFLIKTO KLAUSIMYNO NACIONALINIO TYRIMO DUOMENŲ FAKTORINĖ IR KLASTERINĖ ANALIZĖ

Pranešime pateikiama analizė duomenų modifikuoto šeimos, darbo ir vaidmenų konfliktą įvertinančio klausimyno (Intergoal Relations Questionnaire, Riediger; Freund, 2004), gautų įgyvendinant nacionalinį mokslinių tyrimų projektą „Lyčių nelygybė, viešojo politika ir gimstamumo ateitis Lietuvoje“. Faktorinėje analizėje dalyvavo 449 respondentai, užpildę šeimos, darbo ir vaidmenų konflikto klausimyną, gyvenantys šeimoje ir turintys apmokamą darbą. Ištraukti penki faktoriai: 1) darbas trukdo šeimai ir laisvalaikui; 2) laisvalaikis ir šeima trukdo darbui ir vienas kitam; 3) laisvalaikis, darbas ir šeima padeda vienas kitam (teigiamai sąveikauja); 4) neuždirbama pinigų laisvalaikui ir šeimai; 5) šeima trukdo laisvalaikui. Vyrų ir moterų statistiškai reikšmingai skiriasi tik 4-tas faktorius: moterys labiau linkusios manyti, kad jos neuždirba pinigų laisvalaikui ir šeimai. Trys faktoriai statistiškai reikšmingai susiję su gyvenimo kokybe: gyvenimo kokybė blogėja didėjant darbo trukdymams šeimai ir laisvalaikui, neuždirbant pinigų laisvalaikui ir šeimai; gyvenimo kokybė gerėja, gerėjant teigiamai laisvalaikio, darbo ir šeimos sąveikai. Remiantis faktoriais, atlikta respondentų klasterinė analizė. Išskirti du klasteriai. Pirmasis klasteris (33%) reiškia respondentus, patiriančius palyginti didelį šeimos, darbo ir laisvalaikio vaidmenų konfliktą. 67% patiria palyginti mažą konfliktą. Atskiriant klasterius, svarbiausias kintamasis yra laisvalaikio ir šeimos trukdymas darbui bei vieno kitam. Pasiskirstant į klasterius, vyrai ir moterys statistiškai reikšmingai nesiskiria, taip pat ir patriarchalinis/egalitarinis šeimos tipas. Gyvenimo kokybė blogesnė patiriančių didesnį konfliktą. Klasteriai statistiškai reikšmingai nesiskiria išsilavinimu. Patiriančių didesnį konfliktą klasteryje kiek didesnis procentas gyvenančių kartu su vaikais (36% prieš 25%), palyginti didesnis procentas gyvenančių mažose vietovėse.

Raktiniai žodžiai: šeima, darbas, konfliktas, faktorinė analizė, klasterinė analizė

Giedrė Purvaneckienė

Vytauto Didžiojo universitetas

GIMSTAMUMAS IR ŠEIMOS POLITIKA

Kokią gimstamumui įtaką turi šeimos politika? Statistikos departamento duomenimis gimstamumas nuo Nepriklausomybės

NACIONALINĖS SOCIOLOGŲ KONFERENCIJOS „PROVERŽIO BEIEŠKANT“ PRANEŠIMŲ ANOTACIJOS

pradžios smarkai mažėjo, kol 2002 m. pasiekė minimumą, o vėliau pradėjo augti, ir augo iki 2009 m. Įvairių autorių (Stankūnienės, Maslauskaitės, Purvaneckienės ir kt.) nuomone gimstamumą veikia įvairūs veiksniai: ir ekonomikos augimas ar nuosmukis, ir gimdymų atidėjimas vėlesniam laikui, ir lyčių lygybės būklė, tačiau jis priklauso ir nuo šeimos politikos.

Gimstamumo dinamika gana aiškiai rodo, kad įvairių gimstamumą lemiančių veiksnių konkurencija vyksta ekonomikos augimo ar smukimo fone. Pranešime nagrinėjami nacionalinio reprezentatyvaus (N=1031) viešosios nuomonės tyrimo rezultatai, įgyvendinant mokslinių tyrimų projektą „Lyčių nelygybė, viešoji politika ir gimstamumo ateitis Lietuvoje“. Šis reproduktyvaus amžiaus (18-45 m.) Lietuvos gyventojų nuomonės tyrimas buvo atliktas 2011 m. kovo mėn. Galima šeimos politikos įtaka gimstamumui nagrinėjama, remiantis respondentų nuomone apie šeimos politikos priemones, asmeninį naudojimąsi šiomis priemonėmis bei įvairių veiksnių įtaką jiems susilaukti vaikų.

Raktiniai žodžiai: gimstamumas, šeimos politika

Laimutė Žalimienė

Vilniaus universitetas, Lietuvos socialinių tyrimų centras
SOCIALINĖS PARAMOS ŠEIMAI PARADIGMŲ KAITA LIETUVOJE
Pranešimo tikslas - atskleisti kokias paramos šeimai politikos tendencijas Lietuvoje atspindi socialinės apsaugos išlaidų pokyčiai 1996-2009 metų laikotarpiu. Analizuojant socialinės apsaugos išlaidų, skirtų šeimoms (vaikų) socialinei rizikai dydį, struktūrą bei pokyčius galime identifikuoti tokius paramos šeimai aspektus kaip lyčių vaidmenys šeimoje, šeimos ir darbo pareigų derinimas, šeimų su vaikais skurdo lygis, paramos socialiai silpnoms šeimoms ypatumai. Analizuojant socialinės apsaugos išlaidų pokyčius Lietuvoje galime pastebėti, kad pastaraisiais metais sparčiausiai didėjo išlaidos išmokoms, susijusioms su nedarbu, socialinės atskirties mažinimu ir mažiau išmokoms šeimoms ir vaikams. Kita vertus, jeigu 2000 m. išlaidų šeimoms/vaikams dalis visose socialinės apsaugos išlaidose sudarė tik 8,7 proc., tai 2009 m. ši dalis siekė 13,7 proc. (Socialinė apsauga Lietuvoje, Statistikos departamentas, 2009).

Remiantis Lietuvos statistikos departamento, Europos Sąjungos pateikiamos statistikos, Lietuvos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija pranešime bus analizuojama socialinės apsaugos išlaidų dydis, struktūra, dinamika, kas sudaro pagrindą diskutuoti apie paramos šeimai politikos tendencijas. Šių duomenų analizė leidžia teigti, kad socialinės apsaugos išlaidų

šeimai dydis ir struktūra Lietuvoje 1996-2009 m. laikotarpiu ganėtinai keitėsi. Tačiau ar tai leidžia kalbėti apie esminius šeimos politikos pokyčius, kaip paradigmos kaitą?

Raktiniai žodžiai: socialinė parama šeimai, socialinės apsaugos išlaidos, paradigmos kaita

Lijana Jekaitytė

Kauno technologijos universitetas

VAIKO INTERESŲ ĮGYVENDINIMAS SANTUOKOS NUTRAUKIMO PROCESO METU

Nuo dvidešimto amžiaus septintojo dešimtmečio vidurio Europoje vykstantys spartūs ekonominės, socialinės, kultūrinės aplinkos pokyčiai įtakoja šeimos transformaciją. Per paskutinius šešerius metus Lietuvoje be vieno iš tėvų likusių vaikų skaičius viršijo 50 tūkstančių. Dažnai iširus šeimai – atskirų šeimos narių interesų įgyvendinimas gali prieštarauti vaiko interesams. Pagrindinės institucijos atsakingos už vaiko teisėtų interesų užtikrinimą, apsaugą ir gynimą, ir tiesiogiai dalyvaujantis vaiko teisių apsaugos procese, savivaldybės teritorijoje veikiančios Vaiko teisių apsaugos tarnybos. Teismas, nagrinėdamas santuokos nutraukimo bylas, turi nuspręsti dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo ir išlaikymo priteisimo. Ištyrus vaiko gyvenamąją aplinką, šeimos narių tarpusavio ryšius, Vaiko teisių apsaugos tarnyba teismui turi pateikti išvadą teismui dėl vaiko gyvenamosios vietos nustatymo ir išlaikymo priteisimo. Tyrime analizuojama, kaip įgyvendinami vaiko interesai santuokos nutraukimo metu – į kokias aplinkybes Vaiko teisių apsaugos tarnybos atsižvelgia, nustatant vaiko gyvenamąją vietą su vienu iš tėvų, bei priteisiant vaikui išlaikymą. Taip pat tyrime analizuojamos socialinės pasekmės vaikams iš nepilnų šeimų, kuriems skiriamas per mažas išlaikymas.

Raktiniai žodžiai: vaiko interesai, santuokos nutraukimas, vaiko teisės

Religijos sociologija, I-407 a.

Milda Ališauskienė

Vytauto Didžiojo universitetas

SEKULIARIZACIJOS PROCESO RAIŠKOS PAIEŠKOS ŠIUOLAIKINĖJE LIETUVOJE

Pranešime analizuojamos amerikiečių sociologo Peterio Bergerio sekularizacijos teorijos tezės ir jo minties pokyčiai praėjus keliems dešimtmečiams nuo pirmosios teorijos paskelbimo. Bergerio sekularizacijos teorijos pokyčių kontekste keliamas

klausimas, (ar) kur ir kaip vyksta sekularizacijos procesas šiuolaikinėje Lietuvos visuomenėje. Ar Lietuva tapusi Europos Sąjungos nare tapo labiau sekuliaria nei buvo? Ar Lietuvos visuomenėje galime stebėti reiškinių, kurį Bergeris vaizdingai pavadino „eurosekuliarybe“? Šiuos ir kitus klausimus autorė kels pranešimo metu ieškodama gairių tolesniems šiuolaikinės Lietuvos visuomenės religinio gyvenimo kaitos tyrimams. Pranešimas parengtas vykdant Lietuvos mokslo tarybos programos „Valstybė ir tauta: paveldas ir tapatumas“ projektą „Sekularizacijos proceso ypatumai Lietuvoje: viešo ir privataus religingumo sankirtos“, sutartis Nr. VAT-22/2010.

Raktiniai žodžiai: sekularizacija, religija, bažnyčia, Bergeris

Jolanta Kuznecovienė

Vytauto Didžiojo universitetas

SEKULIARIZACIJOS PROCESO TEORINIAI DEBATAI IR TOLESNIŲ EMPIRINIŲ TYRIMŲ KRYPTYS

Pranešime apibendrinamas sekularizacijos proceso dominuojantis mokslinis diskursas, išskiriamos pagrindinės sekularizacijos proceso analizės kryptys ir problemos, apibrėžiamos tolesnės religijos kaitos procesų tyrimų gairės.

Apibendrinant sekularizacijos proceso mokslines diskusijas straipsnyje teigiama, jog atliekant tolesnius sociologinius religijos tyrimus Lietuvoje pirmiausia yra būtina susitarti dėl vartojamos sąvokos turinio ir tiksliai apibrėžti ar kalbant apie sekularizaciją turimas galvoje religijos laispiškumo išnykimo procesas, ar religijos reikšmės mažėjimas individo gyvenime, ar įvykusi/vykstanti socialinių institucijų diferenciacija, ar visi šie procesai kartu, ar tiesiog religijos formų kaita.

Jeigu pripažįstame, jog sekularizacijos procesas iš esmės reiškia religijos kaitos procesus, turime taipogi pripažinti, jog religijos kaitos procesų mokslinės interpretacijos lauke (ypač europinių tyrimų kontekste) neturėtų vienvaldiškai dominuoti sekularizacijos teorija. Kalbant apie religijos kaitą, sekularizacijos procesą galima suvokti tik kaip vieną iš galimų kaitos trajektorijų. Religijos kaitos procesų aiškinimas, dažniau pasitelkiant ir kitas socialines bei sociologines teorijas, praplėstų religijų kaitos proceso pažinimo ribas, labiau susietų su socialiniu ir kultūriniu kaitos kontekstu. Todėl tolesnių sociologinių tyrimų religijos raiškos ir kaitos srityje Lietuvoje tikslu turi tapti religinių procesų raiškos specifiškumų ir juos lemiančių konteksto ypatumų tyrimai, pripažįstant galimą religijos kaitos proceso trajektorijų ir dimensijų įvairovę. Tikėtina, jog tokie tyrimai leistų priėti prie apibendrinančių, jau bevaisėmis tapusių, sekularizacijos proce-

NACIONALINĖS SOCIOLOGŲ KONFERENCIJOS „PROVERŽIO BEIEŠKANT“ PRANEŠIMŲ ANOTACIJOS

so diskusijų išvadų ir konstruoti naujas, šiuolaikinių visuomenių realijas atitinkančias teorines prieigas.

Raktiniai žodžiai: religija, sekularizacija, modernizacija, kaita

Anelė Vosyliūtė

Lietuvos socialinių tyrimų centras

DVASININKAI: TARP SAKRALUMO IR SOCIALUMO

Stratifikacijos koncepcija leidžia įžvelgti visuomenėje įvairius socialinius sluoksnius ir grupes, išryškinti jų ypatumus ir skirtumus. Dvasininkai vieni iš svarbiausių grupių, kuriems buvo būdinga atidumas (aplinkos suvokimas, bėdų įžvelgimas, budrumas), Dievo priartinimas prie žmogaus, vilties ir tikėjimo, jog įsivaizduojama ateitis yra pasiekama, turėjimas, užuojautos patirtis. Gebėjimas jausti kitų emocijas, iniciatyvumas, optimizmas, tarnystė kitiems, siekimas įtikinti kitus yra svarbios jų kompetencijos. Glaudus jų ryšys su varguomene, skatino abipusį supratimą, buvo pasiaukojimo motyvu. Šiuolaikinių žmonių sekuliarumo plėtrą didina ir dvasininkų elgesio klaidos, jų savi-valė. Nors Bažnyčios institucijos savo vidinius nesutarimus yra linkusios slėpti nuo pasauliečių, vis dėlto laikas nuo laiko visuomenė ir patys dvasininkai atskleidžia religinio sluoksnio problemas. Naudodama istorinę, žiniasklaidos ir kt. medžiagą autorė stengiasi atskleisti dvasininkų sluoksnio kai kuriuos gyvenimo būdo aspektus, visuomenės nuomonę apie juos.

Raktiniai žodžiai: dvasininkai, sakralinės funkcijos, ryšys su marginaliais

Valstybė, valdymas ir socialinė politika, I-408 a.

Romualdas Kacevičius

Mykolo Romerio universitetas

LITUVA: KOLAPSAS AR ANTROS KARTOS REFORMOS?

Lietuva „tirpsta“. Šalis nebeišlaiko savo infrastruktūros (ar infrastruktūrų) – demografinės, ekonominės, socialinės, valstybei su vis sunkiau sekasi įgyvendinti savo pagrindines socialines funkcijas, teisingumo nebesitikima, gyventojų nusivylimas didėja.

Pagrindinė šių procesų priežastis sociopolitinės sistemos disbalansas, išbalansuotumas. Analizuojama šio išbalansuotumo formavimosi istorija dabartinėje Lietuvoje kaip tam tikro modernizacijos projekto (taip vadinamos „konservatyviosios kontr-revoliucijos“) išdava – kaip atsirado ir formavosi „laimėtojas

pasiima viską“ ekonomika bei politika. (Hacker J.S., Pierson P. Winner-Take-All Politics: How Washington Made the Rich Richer and Turned Its Back on the Middle Class. –N.Y: Simon & Schuster, 2010). Siūlomi nauji senosios krypties socialiniai projektai – Darbo kodekso liberalizavimas, Sodros likvidavimas ir kiti panašūs bus pagrindinė augančio socialinio nusivylimo priežastis, o tai vis priė vis gilesnio Lietuvos kaip sociopolitinės sistemos nykimo. Lemiamas klausimas – kokios „antros kartos“ reformos galėtų stimuliuoti proveržį? Ar reikia didinti valstybės (t.y. politinės valdžios) socialinę įtaką?

Raktiniai žodžiai: Lietuvos sociopolitinė situacija, modernizacijos teorijos, „laimėtojas pasiima viską“ politika

Sigita Trainauskienė

Kauno Technologijos Universitetas

PROVERŽIO VALSTYBĖS VALDYME BEIEŠKANT

Politika – valstybės valdymo menas. Šiometinės nacionalinės Lietuvos sociologų konferencijos tema „Proveržio beiėškant“ sociologams, politikos mokslininkams neišvengiamai siejasi su XV-ąja, dabartine A.Kubiliaus „proveržio“ vyriausybe ir jos „krizės įveikimo plano“ programa, kviečia ją reflektuoti. 2008 m. gruodžio 9 d. Seimo nutarimu patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa – vienas iš kertinių valstybės valdymo dokumentų. Juo projektuojamas siekis – ne tik suvaldyti ekonomikos ir finansų krizę, bet ir vykdyti esmines permainas tose srityse, kur jos buvo atidėliojamos, pasinaudojant ekonominiu sunkmečiu kaip atveriančiu galimybes tokioms permainoms sutelkti konsoliduotą visuomenės politinę valią. Viena iš esminių Vyriausybės įvardijamų permainų reikalaujančių sričių – valstybės valdymo pertvarka, parengiant naują konceptualų valstybės valdymo modelį, atitinkantį strateginius valstybės ir Vyriausybės prioritetus. Iškeliamas ambicingas tikslas – „Lietuva negali būti Europos atsilikėlė“, šalia krizės įveikimo plano pateikiamos ir Vyriausybės 2008–2012 metų veiklos strategijos pagrindinės nuostatos.

Šiame straipsnyje ketinama ne tiek išnagrinėti konkrečios vyriausybės programos turinį, kiek paanalizuoti patį strategijų kūrimą, jų formavimo procesą, strateginio valdymo ir strateginio mąstymo ypatybes remiantis organizacijų teorijos, strateginio valdymo teorijų, tarptautinių santykių disciplinos nuostatomis.

Raktiniai žodžiai: strategija, valstybės valdymas, politikos formavimas

Gintautas Vilkelis

Mykolo Romerio universitetas

VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUCIJŲ PERSONALO VALDYMAS SOCIALINIŲ POKYČIŲ KONTEKSTE

Pranešimas skirtas viešojo administravimo institucijų personalo valdymo klausimams nagrinėti ir yra parengtas remiantis Vals-tybės tarnybos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos vykdomo ir Europos Sąjungos fondų lėšomis finansuojamo projekto Nr. VP1-4.1-VRM-01-V-02-003 „Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų personalo administravimo tarnybų veiklos tobulinimas“ tyrimo bei kitų tyrimų rezultatais.

Projekto vykdymo metu buvo parengtas išsamus klausimynas ir apklausta virš 200 viešojo administravimo institucijų personalo tarnybų vadovų ir specialistų. Gauti rezultatai parodė esmines viešojo sektoriaus personalo valdymo, planavimo, kompetencijos, mokymo, atrankos, atsakomybės ir kitas problemas. Personalo vadovų ir specialistų nurodytos problemos ir spręstini klausimai yra būdingi visam viešajam sektoriui ir yra visuomenės socialinių pokyčių pasekmė.

Visuomenės poreikiai ir atitinkami socialiniai pokyčiai kelia didelius iššūkius visam viešajam sektoriui. Viešojo administravimo institucijų darbą ir viešųjų paslaugų visuomenei kokybę lemia darbuotojų atranka, kompetencija, motyvacija, orientaciją į rezultatus ir kt. Socialiniai pokyčiai keičia viešųjų paslaugų administravimo modelį ir atveria teises bei administracines spragas.

Pranešimas skirta anotacijoje nurodytų problemų analizei bei galimų sprendimų būdų pristatymui.

Raktiniai žodžiai: socialiniai pokyčiai, personalas, valdymas

Liutauras Kraniauskas

Klaipėdos universitetas

EUROPOS DISKURSAS KLAIPĖDOJE: IDEOLOGINĖS MIESTO REPREZENTACIJOS IR VISUOMENĖS NUOMONĖ(1995-2010 M.)

Postsovietiniu laikotarpiu viena iš svarbesnių Klaipėdos miesto tapatybės transformacijų susijusi su ideologinių reprezentacijų kaita. „Tarybinio uosto ir internacionalinio miesto“ diskursą, dominavusį sovietmečiu, greitai pakeitė naujo politinio ir socialinio projekto vaizdiniai. Semantinėje struktūroje „sovietišku- mo“ dėmenį pakeitė „europietiškas“ matmuo, o „internacionalinis miestas“ tapo „multikultūrinis, tolerantiškas ir liberaliu“. Kitaip sakant, miesto tapatybės svarstymuose pradeda domiuoti Europos diskursas.

NACIONALINĖS SOCIOLOGŲ KONFERENCIJOS „PROVERŽIO BEIEŠKANT“ PRANEŠIMŲ ANOTACIJOS

Šis diskursas brėžia universalios moralinės tvarkos gaires, grindžiančias ES projekto gyvybingumą ir realumą, ir įveda simboliškesnės skirtis (kategorijas), nusakančias, kas priklauso Europai kaip vertybių erdvei, o kas ne. Nors ideologinėje plotmėje diskursas kuriamas pasitelkiant oficialias reprezentacijas, valdžios veiksmus ir jį įtvirtinančius ženklus, visada išlieka smalsu, kiek toli nuo Europos kaip vertybių sistemos nutolęs atskiras miestas, valstybė ar šalių grupė. Kas empiriškai gali paliudyti, kad jau esi integrali Europos dalis ir priklausai naujai moralinei tvarkai?

Šio klausimo svarstymui pasitelksime klaipėdiečių visuomeninė nuomonė, kurią galima atsekti 1995-2010 m. vykdytų „Eurobarometer“ ir Europos vertybių tyrimų medžiagoje. Konstruojant „palankumo ES“ ir „tolerancijos kitataučiams“ dimensijas įvertinančias skales, bus bandoma parodyti, kiek imlūs buvo Klaipėdos miesto gyventojai Europos diskursui ir kiek miestas priskirtinas prasminėms geopolitinėms kategorijoms, naudojamiems apibūdinti atskirų šalių grupes bei regionus, pvz., kaip ES senbuvės, ES naujokės, Baltijos šalys ir pan.

Raktiniai žodžiai: visuomenės nuomonė, miesto tapatybė, reprezentacijos, Klaipėda, Europos Sąjunga

Aldis Gedutis

Klaipėdos universitetas

PO DVIDEŠIMTIES METŲ: KULTŪRINĖS KLAIPĖDOS REPREZENTACIJOS

Pranešimo tikslas – rekonstruoti, kaip keitėsi Klaipėdos kultūra ir jos reprezentacijos per pirmuosius dvidešimt nepriklausomybės metų. Pranešimo pagrindas – žiniasklaidos analizė ir kokybinis tyrimas, paremtas serija interviu su Klaipėdos „kultūrininkais“. Interviu dalyviai suskirstyti į keturias kategorijas: (I) oficialios kultūrinės politikos formuotojai, (II) kultūrininkai (menininkai, kuratoriai, vadybininkai, prodiuseriai), (III) subkultūrų atstovai ir (IV) intelektualai. Pagrindinis dėmesys sutelktas ties šių aspektų identifikavimu bei jų kaitos išryškiniu: (1) įtakingiausi Klaipėdos kultūros „ambasadoriai“; (2) kultūriškai reikšmingiausios vietos bei erdvės; (3) reprezentaciniai renginiai ir kultūrinės įstaigos; (4) kultūriniai Klaipėdos simboliai; (5) reprezentaciniai maršrutai; (6) (galimas) Klaipėdos multikultūriškumas. Tokiu būdu siekiama formuoti sociologinę alternatyvą istorinėms, meninėms, filosofinėms ir žurnalistinėms Klaipėdos kultūros interpretacijoms. Pagrindiniai klausimai, į kuriuos siekiama atsakyti pranešime: ar taikoma prieiga įgalina iš kitokios perspektyvos pamatyti tai, kas nematoma nusistovėjusiuose naratyvuose apie Klaipėdos kultūrą? Kas geriausiai reprezentuoja Klaipėdą ir jos kultūrą? Kas kontroliuoja miesto kultūrinę tapatybę? Kaip veikia kultūrinės miesto tapatybės ir ideologijos formavimas bei konstravimas? Ar esama matomų (paveikių, įtakingų) alternatyvų dominuojančioms kultūrinėms reprezentacijoms?

Raktiniai žodžiai: kultūrinės reprezentacijos, Klaipėda, miesto sociologija

Arvydas Guogis

Mykolo Romerio universitetas

PIETŲ EUROPOS GEROVĖS MODELIS: ISPANIJOS ATVEJO PROBLEMA

Pastaraisiais metais Vakarų šalyse pasirodė nemažai publikacijų, kuriose stengiamasi apibrėžti Pietų Europos Gerovės valstybių bruožus, nors Lietuvoje tam buvo skiriama aiškiai nepakankamai dėmesio. Lietuvos turistų pamėgtiems kraštams mokslinio tyrinėjimo požiūriu nebuvo skirta adekvati vieta iki pat paskutinių metų įvykių Pietų Europoje, kai sušlubavo jos ekonomika ir pašlijo socialiniai reikalai. Dabar visas pasaulis žiūri į Pietų Europą kaip „per padidinamąjį stiklą“ dėl kur kas liūdnesnių priežasčių. Visos Pietų Europos šalys 2010-2011 metų riboje atsidū-

rė prie „valstybinio nemokumo“ ribos, o Graikijai, turinčiai daugiausia viešojo sektoriaus įsiskolinimų, iškilo visai reali valstybės bankroto grėsmė. Ar Pietų Europos modelis dar gyvybingas? Ar yra išeičių Pietų Europos valstybėms stabilizuoti viešuosius finansus? O gal pats Pietų Europos modelis struktūriškai ir administraciškai yra taip ydingas, kad jį reikia keisti iš esmės? Pranešime pasistengsime apibrėžti Pietų Europos socialinio modelio specifiką – ją nutolinant nuo klasikinės tipologijos. Šiame kontekste, pasistengsime apibrėžti svarbiausius Pietų Europos valstybių bruožus (I dalis), o II-oje dalyje pateiksime Ispanijos, kaip vienos iš Pietų Europos valstybių, atvejo analizę. Ispaniją kur kas mažiau negu Graikiją ir Portugaliją liečia pastarųjų metų viešųjų finansų krizė, be to – tai yra viena iš didžiųjų Europos Sąjungos ekonomikų, kuriai atsilaukyti krizės sąlygomis tarsi būtų ir lengviau. Autorius visą dėmesį telkia istorinei struktūrinei Ispanijos, kaip Pietų Europos modelio, valstybės socialinės sferos analizei, parodo jos silpnynes ir teigiamas ypatybes, tačiau nesiima drąsos konkrečiau prognozuoti Ispanijos ateities įvykių ar reformų baigties.

Raktiniai žodžiai: socialinė apsauga, Pietų Europos socialinės politikos modelis. Ispanijos atvejis

Eglė Butkevičienė

Kauno technologijos universitetas

LIETUVOJE VYKDOMOS SOCIALINĖS POLITIKOS VERTINIMAS: VALSTYBĖS IR INDIVIDŲ VAIDMUO UŽTIKRINANT SOCIALINĖ GEROVĘ

Šiandien yra daug diskutuojama, kas turėtų pasirūpinti žmogumi tam tikrose gyvenimo situacijose: sulaukus pensijos, ligos atveju, gimus vaikui ar netekus darbo. Šiame pranešime yra pristatomi duomenys iš reprezentatyvios gyventojų apklausos, vykdytos 2010 m. gruodžio – 2011 m. sausio mėnesį pagal Lietuvos mokslo tarybos finansuojamą projektą „Socialinių problemų stebėseną: Tarptautinės socialinio tyrimo programos įgyvendinimas (SPS)“. Aptariant Lietuvos gyventojų požiūrius, pranešime yra diskutuojama, koks turėtų būti valdžios ir individo atsakomybės santykis, ar valdžios pareigos yra aprūpinti darbu visus, kurie jo nori, kontroliuoti kainas, užtikrinti tinkamą pragyvenimo lygį seniems žmonėms ir bedarbiams, mažinti pajamų skirtumus tarp turtingųjų ir vargšų, teikti finansinę paramą studentams, kilusiems iš neturtingų šeimų, teikti sveikatos priežiūros paslaugas sergantiesiems arba suteikti tinkamą būstą negalintiems jo įpirkti.

Raktiniai žodžiai: socialinė politika, valstybė, individas

NACIONALINĖS SOCIOLOGŲ KONFERENCIJOS „PROVERŽIO BEIEŠKANT“ PRANEŠIMŲ ANOTACIJOS

Darbas ir mobilumas, I-416 a.

Darius Daukšas, Jolanta Kuznecovienė

Vytauto Didžiojo universitetas

DARBO KOKYBĖS PROBLEMAS LIETUVOJE: OBJEKTIVŪS KRITERIJAI IR DOMINUOJANTYS DISKURSAI

Pranešime pristatomi duomenys projekto, kurio metu buvo tiriama darbo kokybės maitinimo paslaugų sektoriuje problema. Projektas vykdomas 11 Europos šalių, tame tarpe ir Lietuvoje. Autoriai pristato Lietuvoje atlikto tyrimo rezultatai. Pranešime nagrinėjami tyrimo metu išryškėję kritiškiausi darbo kokybės elementai, aptariamasi labiausiai pažeidžiamų darbuotojų grupių konstravimo strategijos, analizuojamas ryšys tarp konteksto, kuriame savo veiklą vykdo maitinimo paslaugas teikiančios kompanijos, o konkrečiai – Lietuvos teisinės bazės, kompanijoje naudojamų darbo organizavimo bei vadybinių strategijų ir pagrindinių darbo kokybės aspektų - darbuotojų įdarbinimo sąlygų, darbo sąlygų, kvalifikacijos kėlimo galimybių, darbo krūvio.

Autoriai analizuoja pagrindines darbo sferoje konstruojamo pažeidžiamumo koncepcijas ir pristato duomenis, leidžiančius teigti, jog Lietuvoje, maitinimo paslaugų sferoje pažeidžiamumas kuriamas trimis pagrindiniais būdais. Pirmas, tiesiogiai per darbo organizavimo elementus, antra, netiesiogiai, per sociokultūrinėje aplinkoje dominuojantį diskursą, feminizuojantį virėjo darbą ir trečia, per Lietuvoje dominuojantį amžiaus identiteto modelį, vidutinį amžių traktuojantį kaip netinkamą mokymuisi ir su juo susijusiems karjeros pokyčiams.

Raktiniai žodžiai: darbo kokybė, darbo kokybės rodikliai, pažeidžiamumas

Rasa Naujanienė

Vytauto Didžiojo Universitetas

DARBO SĄLYGOS BESIPLEČIANČIOSE DARBO RINKOS SRITYSE: GLOBOS PASLAUGŲ VYRESNIO AMŽIAUS ŽMONĖMS ATVEJIS

Vykstant visuomenės senėjimui, visose Europos šalyse tampa aktualios ilgalaikės globos paslaugos teikiamos vyresnio amžiaus žmonėms. Tyrimai rodo, kad nuo 2000 iki 2009 Europoje šioje srityje darbo vietų padaugėjo nuo 4.2 mln. iki 21.4 mln. (Lethbridge, 2011). Lietuvai, kaip ir kitoms Rytų Europos šalims šis didėjimas nebūdingas. Vyresnio amžiaus žmonių globa šeimoje yra priskiriama “globos šeimoje modeliui”, taip pripažįstant menką formalios globos infrastruktūrą. Lietuva yra priskiriama prie šalių, kurios ilgalaikiai vyresnio amžiaus žmonių glo-

bai skiria vieną mažiausių procentų nuo savo BVP. Fragmentinis paslaugų finansavimas lemia nesaugias ir mažai apmokamas darbo vietas, bei prastą paslaugų kokybę. Europos kontekste vyresnio amžiaus žmonėms namuose teikiamos globos paslaugos skiriasi tiek savo apmokėjimo būdais tiek pavaldumu. Vieninga visose šalyse tai, kad nors globos darbuotojų darbas reikalauja visos eilės įgūdžių, tačiau ekonominiu požiūriu tai ekonominės vertės nekuriantis darbas, kurį už menką atlygį paprastai dirba moterys (Lethbridge, 2011). Darbo sąlygų kokybė siejama su gyvenimo kokybe ir turi poveikį asmens patiriamoms socialinėms rizikoms ir ekonominiam pažeidžiamumui. Siekiant suprasti problemos apimtį Lietuvoje, buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – paaiškinti vyresnio amžiaus žmonėms namuose teikiamos globos paslaugų organizavimo alternatyvas ir jų įtaką globos darbuotojų darbo sąlygoms bei jų gyvenimo kokybei. Tyrimui atlikti buvo pasirinkta kokybinio tyrimo metodologijos atvejo studijos strategija. Tyrimas atliktas globos paslaugas namuose vyresnio amžiaus žmonėms teikiančioje vienoje savivaldybės pavaldumo socialinių paslaugų įstaigoje ir vienoje nevyriausybinėje organizacijoje. Socialiniai darbuotojai, administracijos bei globos darbuotojai buvo pakviesti dalyvauti tyrime. Duomenų rinkimo instrumentas parengtas tarptautinio tyrimo (www.walqing.eu) tyrėjų grupės. Tyrimo analizės medžiagą sudarė 16 individualių interviu tekstas. Taikant teorinio kodavimo metodus, buvo išskirtos tokios temos: darbo saugumas ir lankstumas; atlyginimo ir paskatinimo sistemos; darbuotojų įgūdžiai ir kvalifikacijos kėlimas; darbo kultūra ir normos. Tyrimo rezultatai atskleidžia darbo organizavimo skirtumus ir panašumus tarp savivaldybės pavaldumo ir nevyriausybinių organizacijų.

Raktiniai žodžiai: vyresnio amžiaus žmonių globa namuose, darbo sąlygos, saugumas darbe

Vladimiras Gražulis

Mykolo Romerio universitetas

DĖMESYS NAUJŲ DARBUOTOJŲ SOCIALIZACIJAI – KELIAS Į JŲ LOJALUMĄ ORGANIZACIJAI (LIETUVOS VIEŠOJO SEKTORIAUS ATVEJIS)

Lietuvoje vidutiniškai kas trečias darbuotojas savo organizaciją palieka dėl nepakankamos socializacijos jos aplinkoje. Jau prieš 3 dešimtmečius vadybos specialistai (Van Maanen, Schein, Steers, Robbins ir kt.) pripažino, kad darbuotojų socializacijos procesui tolygiai svarbūs profesinių įgūdžių, žinių ir organizacinės kultūros vertybių perdavimas bei tolesnė darbuotojų sa-

viugda, tačiau nagrinėjant Lietuvos organizacijų praktiką, pasitebima, kad daugelyje organizacijų dažniau pabrėžiama tik naujų darbuotojų orientavimo (žinių, įgūdžių perdavimo) svarba, dėl įvairių priežasčių (vadovų kompetencijos stokos, valdymo stiliaus ir kt.) pamirštant darbuotojų socializacijos dvasinį pradą. Lietuvoje darbuotojų socializacija vis dar menkai suprantamas reiškinys, o jo aiškinimas iki šiol lieka gana painus. Kadangi darbuotojų socializacijos procesą nagrinėja įvairios mokslo šakos – psichologai, sociologai, vadybininkai ir pan., dažniausiai tiriama tik vienas šio proceso kontekstas, rezultate naudojamas skirtingas sąvokų interpretavimas. Socializacijos proceso interpretavimo įvairovės pasekmės – nevienodas darbuotojų įsipareigojimas (lojalumas) organizacijai. Dar rečiau darbuotojų socializacijos pasekmės siejamos su darbuotojų ugdymu lojalumu.

Šio straipsnio tikslas – pasitelkiant mokslo šaltiniuose diskutuojamas darbuotojų socializacijos ir lojalumo teorines nuostatas ir savo atliktų tyrimų rezultatus, siekiama atskleisti ir įvertinti vyraujančias tendencijas Lietuvos viešojo sektoriaus organizacijose.

Darbuotojų socializacijos proceso Lietuvos organizacijose tendencijų vertinimui, 2007–2010 m. buvo atlikta penkių organizacijų 435 darbuotojų (N=1869) apklausa. Tyrimas atskleidžia, kad Lietuvos viešajame sektoriuje darbuotojų socializacijos procesui trūksta sistemiskumo, kurio pasekmės – menkas darbuotojų lojalumas. Atliktas tyrimas laikytinas labiau žvalgomojo pobūdžio, tačiau gauti rezultatai padeda apibūdinti kas pasiekta ir su kokiomis charakteringomis problemomis susiduriama Lietuvos organizacijose. Pranešimo pabaigoje pateikiamos rekomendacijos padėties taisymui.

Raktiniai žodžiai: socializacijos procesas, lojalumas

Natalija Valavičienė

Mykolo Romerio universitetas, Lietuvos socialinių tyrimų centras

AUKŠTOS KVALIFIKACIJOS DARBUOTOJŲ TARPTAUTINĖS MIGRACIJOS TEORINIAI MODELIAI

Migracija yra dinamiškas ir daugiasluoksnis socialinis procesas, kuris gali būti nagrinėjamas iš įvairių teorinių pozicijų, atskleidžiančių skirtingus jos aspektus. Migracija reiškia daugiau nei vien tik judėjimą fizinėje erdvėje, ne vien tik judėjimą iš vienos geografinės vietos į kitą. Tai yra taip pat judėjimas ir socialinėje erdvėje. Motyvai, kodėl aukštos kvalifikacijos darbuotojai palieka savo tėvynę ir migruoja į užsienį, yra ištirti per mažai. Di-

NACIONALINĖS SOCIOLOGŲ KONFERENCIJOS „PROVERŽIO BEIEŠKANT“ PRANEŠIMŲ ANOTACIJOS

džioji migracijos reiškinį analizuojančios literatūros dalis teoriniam pagrindimui taiko ekonominius požiūrius. Labiausiai paplitęs požiūris, ypač viešojoje srityje, nurodo į ekonominius motyvus. Kaštų ir naudos perspektyva yra svarbi aiškinant tiek bendrą žmonių migraciją, tiek specifinę aukštos kvalifikacijos darbuotojų migraciją, tačiau ši prieiga yra nepakankama, nes praleidžia socialinių tinklų, socialinio, kultūrinio, simbolinio kapitalų bei kitų elementų reikšmę formuojantis migracinėms nuostatoms, jas palaikant, transformuojant ir įgyvendinant.

Pranešime siekiama pristatyti tarptautinės akademinės bendruomenės (užsienio mokslininkų) bandymus atrasti tinkamiausią, labiausiai patenkinantį teorinį požiūrį, gebantį paaiškinti šiuolaikinę aukštos kvalifikacijos migracijos reiškinį. Teorinio aiškinimo paieškos nebūtinai reiškia naujos teorijos sukūrimą. Paieškos apima ir jau sukurtos teorijos kūrybišką pritaikymą. Taigi kuri(-ios) teorija(-os) paaiškina aukštos kvalifikacijos darbuotojų tarptautinę migraciją?

Raktiniai žodžiai: migracija, aukštos kvalifikacijos darbuotojai, kapitalas

Rasa Žakevičiūtė

Jyvaskylė Universitetas

SOCIALINIS MOBILUMAS KARTOS VIDUJE POSOVIETINIAME LIETUVOS KAIME: ATVEJO ANALIZĖ

Sovietų Sąjungos žlugimo išvakarėse Lietuvos kaimo socialinei stratifikacijai buvo būdinga neįvyki socialinė nelygybė. Intensyvi sovietų „suvienodinimo“ politika lėmė, jog socio-ekonominiai skirtumai daugiausiai buvo nulemti nevienodų galimybių, siejamų su skirtingų profesinių grupių privilegijomis, nei realios asmeninės nuosavybės. Tokioje stratifikacijos sistemoje socialinis mobilumas buvo siejamas išskirtinai su išsimokslinimu ir profesinio statuso pasikeitimu. Posovietiniu laikotarpiu vykdyta kaimo politika sąlygojo vis labiau didėjančią nelygybę tarp skirtingų socialinių sluoksnių bei atotrūkį tarp miesto ir kaimo. Suirus kolūkiams, žymiai išaugo nedarbo lygis; pradėjus įgyvendinti numatytą žemės reformą bei kolūkių reorganizaciją – pakito nuosavybės santykiai kaime. Todėl posovietinio kaimo stratifikaciją apibrėžia nebe profesija, kuri nebetenka aiškinamosios galios, tačiau pajamos bei turima nuosavybė. Pranešime analizuojamas socialinis mobilumas posovietiniame Lietuvos kaime, naudojant longitudinalinio kiekybinio tyrimo duomenis. Pagrindinis dėmesys skiriamas socialiniam mobilumui kartos viduje, siekiant nustatyti kaip kolūkio iširimas įtakojo buvusių jo narių socialinio statuso pasikeitimus tiriamoje vietovėje. Suo-

mių mokslininkų pasirinktame kolūkyje tyrimo planavimo etape (1990-aisiais metais) buvo 269 asmenys, apie kuriuos informacija rinkta 4 kartus – 1990-aisiais, 1994-aisiais, 1999-aisiais ir 2005-aisiais metais.

Tyrimo metu nustatyta, jog pagrindinė socialinio mobilumo kryptis posovietiniame Lietuvos kaime buvo žemyn. Dekolektivizacijos periodui būdingas aukštas nedarbo lygis, intensyvi migracija ir priklausomybė nuo (sąlyginai nenašios) nedidelio masto žemdirbystės. Kita vertus, tirtoje vietovėje pastebėtos pajamų diversifikacijos bei dirbamų žemės plotų poliarizacijos tendencijos, leidžiančios daryti prielaidą apie naujai besiformuojančius socialinius sluoksnius kaimiškosiose vietovėse.

Raktiniai žodžiai: stratifikacija, socialinis mobilumas, kaimo sociologija

Eglė Ozolinčiūtė

Vytauto Didžiojo universitetas

STOJIMAS Į AUKŠTĄJĮ MOKSLĄ LIETUVOJE –“GAP YEAR STUDENT” BEIEŠKANT

Vėlyvosios modernybės visuomenė – žinių visuomenė, pasižyminti aukštojo mokslo plėtra, kurioje susiduriame ir su masinio aukštojo mokslo reiškiniais, kai didžioji absolventų dalis siekia įgyti aukštojo mokslo diplomą, tiek iš karto po vidurinio mokslo studami į aukštąjį mokyklą, tiek pasirinkdami iššęstines studijas. Masiškai priimant studentus į aukštąsias mokyklas, mažėja dalies studentų motyvacija gerai ir labai gerai mokytis. Dėl mažėjančios studentų motyvacijos mokytis iškyla studijų kokybės klausimai, ypač svarbūs šiandieninėje aukštojo mokslo sistemoje.

Kaip atsakas į pastarąjį reiškinį vėlyvosios modernybės (A. Giddens, 2000) arba dar kitaip vadinamos rizikos visuomenės kontekste (U.Beck, 1992) pristatomas egzistuojantis individų refleksyvumas bei savistabda, kai žmogus autorefleksyviai pradeda savęs klausiti “o kas yra tai, ko aš noriu” (Giddens, 2000). Vėlyvosios modernybės visuomenėse yra žinomas fenomenas vadinamas “gap year student” kai po viduriniojo mokslo bent metai skiriami savanoriškai veiklai, savęs paieškoms įvairiose veiklose, skiriant laiko autorefleksijai ir supratimui to, ką iš tiesų norima veikti gyvenime tokiu būdu stojimus į aukštąjį mokslą kuriam laikui atidedant.

Lietuvos savo aukštojo mokslo sistema siekia pereiti į ES dokumentuose deklaruojamą vėlyvosios modernybės aukštojo mokslo sistemą. Lietuvoje, bandoma ieškoti ne tik masinio aukštojo mokslo švietimo apraiškų, bet ir minėtų “gap year”

patirtį turinčių studentų. Remiantis teorinėmis įžvalgomis bei kokybinio tyrimo duomenimis pranešime siekiama išsiaiškinti ar studentai Lietuvoje kelia sau tokius klausimus kaip “ar dabar noriu studijuoti, ką aš iš tiesų noriu studijuoti?” ir kaip elgiasi tie, kurie savo gyvenimo trajektorijos nėra pasirinkę.

Raktiniai žodžiai: stojimas į aukštąjį mokslą, studijos, vėlyvoji modernybė

Socialinės grupės ir atskirties žymės, I-417 a.

Gražina Maniukaitė

Lietuvos socialinių tyrimų centras

SOCIALINĖS ATSKIRTIES GRUPIŲ VERTYBINIŲ NUOSTATŲ YPATUMAI

Socialinės atskirties reiškinį apibūdinti sudėtinga. Visuomenės pakraščiuose vienu ar kitu metu atsiduria nemaža dalis Lietuvos žmonių, tačiau jų atskirties priežastys gali būti labai skirtingos, susijusios su įvairių gyventojų grupių gyvenama bei nuostatomis. Siekiant atskleisti konkrečios socialinės grupės atskirties esminius bruožus ypatingai svarbus tampa vertybinis problemos aspektas, šių žmonių vertybiniai prioritetai. Vertybių hierarchijos ypatumai ir pokyčiai atspindi subjektyviąją socialinės integracijos pusę, išryškina atskirtį patyrusių žmonių realią situaciją, lemiančią vertybinių visuomenės konfliktų pobūdį.

LSTI Stratifikacijos skyriuje 2003-2009 m. atlikti kelių skirtingų atskirties grupių tyrimai. Vyko žemiausiems visuomenės sluoksniams priskirtinų skurdžių (elgetų, benamių ir pan.), teistų asmenų (kalinių ir jau bausmę atlikusiųjų, bet laisvėje sunkiai pritampiančiųjų), taip pat iš esmės kitokią atskirtį išgyvenančių, socialinio dalyvavimo sunkumus patyrusių neįgalųjų apklausos, derintos su neformaliais interviu, pokalbiais, stebėjimais. Išryškėję tirtų grupių vertybiniai prioritetai atskleidė tai, kas silpniesiems ir atstumtiesiems visuomenės nariams buvo ypač aktualu ir skausminga. Respondentų vertybių hierarchiją lėmė skirtingas požiūris į šeimos ir vaikų, autoriteto įtakos ir fizinės jėgos, materialinės gerovės ir asmenybės orumo, savarankiškumo reikšmę žmogaus gyvenime. Tyrimo duomenų analizė atskleidė šių dažniausiai akcentuotų vertybių sąsajas, išryškinančias bendresnių vertybinių darinių, orientacijų formavimo aplinkybes: gyvenamosios pokyčius, ribotas raiškos, reintegracijos ir asmeninio proveržio galimybes.

Raktiniai žodžiai: atskirtis, skurdžiai, kaliniai, neįgalieji

NACIONALINĖS SOCIOLOGŲ KONFERENCIJOS „PROVERŽIO BEIEŠKANT“ PRANEŠIMŲ ANOTACIJOS

Jolita Viluckienė

Klaipėdos universitetas

JUDĖJIMO NEGALIĄ ŽENKLINANTIS ATRIBUTAS: VEŽIMĖLIS

Judėjimo negalią turintis asmuo neatsiejamas nuo pagrindinio jį identifikuojančio visuomenės akyse atributo – vežimėlio. Taip vežimėlis tampa ženklu, žyminčiu negalios tikrovę. Nors išoriškai žvelgiant jis yra paprasta techninės pagalbos priemonė, tačiau patiems neįgaliesiems vežimėlis labai skirtingai įprasmina jų subjektyviai išgyvenamą tikrovę. Aiškinant šią prasmę įvairovę, pasitelkiama sociologo fenomenologo Alfredo Schütz'o įžvalga, jog tarp ženklo ir tikrovės, kurią jis žymi arba išreiškia, egzistuoja reprezentacijos santykis, kuris yra ne kas kita, kaip ryšys tarp interpretacinių schemų, taikomų išoriniams objektams, suvokiamiems kaip ženklai. Tačiau interpretacijos schemas, taikomos tam pačiam ženklui „perskaityti“, gali skirtis, nes jos susiformuoja ankstesnės patirties ir žinojimo pagrindu. Taigi egzistuojanti plati prasmų gama, suteikiama vežimėliui, priklauso nuo kiekvieno neįgalaus asmens turimos socialinio žinojimo atsargos, kuri apima kultūrinės, simbolines visuomenėje vyraujančias neįgalumo reikšmes, taip pat nuo asmeninės patirties neturėjimo, pagaliau ir nuo reikšmingų kitų, kurie vienaip ar kitaip dalyvavo formuojant arba koreguojant neįgaliojo nuostatas vežimėlio atžvilgiu resocializacijos procese.

Be to, verta atkreipti dėmesį ir į dichotomišką neįgalių ir įgalių visuomenės narių vežimėlio interpretavimą. Negalios neturintys asmenys neįgaliojo vežimėliui paprastai taiko kitokias, nei pačių neįgaliųjų, interpretacines schemas, jis tampa ženklu tikrovės, kuriai jie suteikia subjektyvias, bet daugiau ar mažiau neigiamas reikšmes, dažniausiai bendrai vyraujančias ir atspindinčias visuomenės nuostatas. Toks interpretacinių schemų nesutapimas socialinių sąveikų metu gali sukelti tam tikrų bendravimo nesupratimų ir net gi primesti neįgaliesiems visuomenės nariams nelygiaverčius santykius, pasireiškiančius jų stigmatizacijai ir priskyrimu žemiasniam socialiniam statusui.

Raktiniai žodžiai: neįgaliojo vežimėlis, judėjimo negalia, subjektyvi tikrovė

Jolanta Pivorienė

Mykolo Romerio universitetas

JAUNUOLIŲ RESOCIALIZACIJA UŽDAROSE INSTITUCIJOSE

Jaunuoliams įvykdžiusiems nusikalstamas veikas iki 18 metų EU šalyse taikomos švelnesnės nei suaugusiems baumės. Priklausomai nuo veikos sudėtingumo paaugliai yra resocializuojami

uždarose ar pusiau uždarose institucijose. Lietuvoje resocializacija vykdoma taikant vidutinės priežiūros priemones Vaikų socializacijos centruose. Lyginamieji tyrimai apie kitų šalių tokio pobūdžio institucijų veiklą leistų optimalizuoti resocializacijos (vaiko vidutinės priežiūros įgyvendinimo) veiksmingumą. Pranešime pristatomi 2010 m. atlikto tyrimo duomenys, leidžiantys palyginti resocializacijos sistemas EU šalyse ir, remiantis interviu su užsienio ekspertais bei stebėjimo duomenimis, išsamiai analizuoti uždarytų institucijų veiklos Belgijoje, Danijoje ir Lietuvoje organizavimą. Lyginamoji analizė atskleidė tris svarbiausius sėkmingos resocializacijos veiksnus: vidutinės priežiūros priemonės taikymo trukmės optimizavimą, ryšių su artimiausia vaiko aplinka palaikymą ir personalo kompetencijų plėtojimą. Tirtose užsienio šalyse siekiama minimalizuoti institucijoje praleidžiamo laiko trukmę, teikiant jaunuoliams individualizuotą socioedukacinę pagalbą, Lietuvoje buvimo socializacijos centre laikas yra ilgiausias, stengiamasi ugdyti individualizuotai, tačiau dažniau teikiama bendro pobūdžio pagalba. Remiantis tyrimo duomenimis, galima teigti, kad liberaliausia resocializacijos sistema institucijose yra Belgijoje, griežčiausia – Lietuvoje. Analizuojant ryšių su artimiausia vaiko aplinka palaikymą, ekspertai pažymėjo resocializacijos sistemos neefektyvumą, darbo su tėvais bendruomenėje ir vaiku institucijoje koordinavimo stoką, kas lemia didelį vaikų grįžtamumą į priežiūros įstaigas visose EU šalyse. Bendradarbiavimas su šeima tirtose šalyse apsiriboja informacijos tėvams (globėjams) teikimu apie paskirtos priežiūros priemonės vykdymo eigą, vaiko ugdymosi pasiekimus. Užsienio šalių patirtis rodo, jog personalo bendradarbiavimui, jų motyvavimui ir palaikymui vaiko priežiūros institucijose skiriamas ypatingas dėmesys. Lietuvoje stokojama personalo tarpusavio bendradarbiavimo, personalui trūksta žinių ir gebėjimų dirbti su vaikais, kuriems skirta vidutinė priežiūros priemonė.

Raktiniai žodžiai: Resocializacija, sėkmingos resocializacijos veiksniai, uždara institucija (Vaikų socializacijos centras)

Rūta Petkevičiūtė

Vytauto Didžiojo universitetas

KALĖJIMŲ TYRIMŲ METODOGINĖS PRIEIGOS: KLAUSIMAI, PROBLEMOS IR IŠŠŪKIAI

Šio pranešimo metu bus bandoma provokatyviai diskutuoti metodologiniais kalėjimų tyrimų klausimais. Remiantis tyrimų pavyzdžiais, pranešėjos kalėjimo tyrimų patirtimi ir kitų mokslininkų, paverčiančių kalėjimų tyrimus debatų objektu, argumen-

tais (Bosworth 2005; Liebling 1999 ir 2001; Patenaude 2005; Schlosser 2008) bandomas kritiškai analizuoti kokybinių ir kiekybinių metodų kalėjimo tyrimuose taikymas. Svarstomos metodologinės kalėjimų tyrimų problemos ir klausimai, kurie gali būti perkelti į kitus kontekstus bei socialinių tyrimų laukus, analizuojant ir taikant socialinių tyrimų metodologiją. Todėl kalėjimų tyrimų pavyzdys pranešime atliks dvejopą funkciją: tiek iliustratyvaus pavyzdžio, kalbant apie socialinių tyrimų metodologiją platesniame kontekste, tiek ir konkretaus tyrimų lauko, kurį tiriant turi būti atliekama atsakinga metodologinių priėgų atranka. Taigi pranešime argumentuojamas tyrėjo vaidmens bei metodų jautraus ir atsakingo taikymo reikšmingumas kalėjimo tyrimus atliekant, keliami kalėjimo tyrimų validumo ir patikimumo klausimai.

Raktiniai žodžiai: kalėjimų tyrimai, metodologija, socialinių tyrimų problemos

Darja Lyzenko

Vytauto Didžiojo universitetas

BISEKSUALIŲ ASMENŲ PATIRTYS IR BISEKSUALIOS SOCIALINĖS TAPATYBĖS FORMAVIMASIS LIETUVOJE

Dėl homofobijos ir heteronormatyvumo vyravimo Lietuvoje biseksualumas traktuojamas kaip neigiamas reiškinys, o biseksualai priversti gyventi su neigiamos socialinės tapatybės šleifu. Tačiau neigiama socialinė tapatybė nebūtinai reiškia neigiamą tą tapatybę turinčio individo savęs suvokimą ar blogą gyvenimo kokybę.

Tyrimo tikslas – remiantis biseksualių asmenų patirtimis išanalizuoti, kaip formuojasi biseksuali socialinė tapatybė Lietuvoje ir su kokiais sunkumais šio proceso metu yra susiduriama. Pagrindinis tyrimo uždavinys buvo išskirti socialinius sunkumus, su kuriais susiduria biseksualūs asmenys Lietuvoje bei išanalizuoti, kokias implikacijas šie sunkumai turi biseksualios socialinės tapatybės formavimuisi mūsų šalies kontekste. Darbo teorinį pagrindą sudaro Tajfelo socialinės tapatybės teorija ir LGB tapatybės vystymosi raida. Siekiant tyrimo tikslo buvo atliktas 11 pusiau struktūruotų interviu su Lietuvoje gyvenančiais biseksualiais vyrais ir moterimis.

Tyrimas parodė, kad vienareikšmiškai perteikti biseksualių asmenų santykį su socialine tikrove yra sudėtinga. Viena vertus, biseksualios socialinės tapatybės formavimasis Lietuvoje vyksta labai vangiai, kadangi susiduriama su daugybe kliūčių, dalis iš kurių yra nebūdinga homoseksualios socialinės tapatybės vystymuisi. Tai reiškia, jog biseksualiai socialinei tapatybei formuo-

NACIONALINĖS SOCIOLOGŲ KONFERENCIJOS „PROVERŽIO BEIEŠKANT“ PRANEŠIMŲ ANOTACIJOS

tis yra dar sunkiau. Pagrindinės kliūtys yra monoseksizmas, visuomenės nesupratimas apie šį reiškinį ir monogamijos problema. Kita vertus, biseksualams, Lietuvoje „gyventi yra lengviau“ negu homoseksualios orientacijos asmenims. Vėl gi to esminė priežastis – galimybė kaitalioti tapatybes ir dažniausiai sakyti „tik pusę tiesos“. Peršasi paradoksali išvada, jog priežastys, lemiančios sunkesnį biseksualios socialinės tapatybės formavimąsi, iš esmės sutampa su aplinkybėmis, kurios ir suteikia biseksualiems žmonėms lavravimo tarp tapatybių galimybę, ir tokiu būdu socialiai palengvina jų gyvenimą.

Raktiniai žodžiai: biseksualumas, tapatybė, LGBT, bifobija, monoseksizmas

Eugenija Krukauskienė

Lietuvos socialinių tyrimų centras

AKADEMINIO JAUNIMO POŽIŪRIS Į ŠALIS IR KULTŪRINĖ GRAVITACIJA

Kai kurių šalių istorinis ir politinis tarpusavio santykių paveldas gali skirtis nuo konkrečios visuomenės narių požiūrio į kultūrinę šalių paveldą. Analizuojant akademinio jaunimo sociologinių tyrimų duomenis pastebėta tam tikra studentijos kultūrinio gravitavimo tendencija didžiųjų valstybių kryptimi. Tirtųjų kultūrinė gravitacija Vakarų valstybių kryptimi daugiausiai susijusi su naryste ES ir NATO. Pastebėti tam tikri akademinio jaunimo kultūrinių nuostatų slinkties pokyčiai rytų slavų valstybių ir jų kultūros kryptimi. Tai pirmiausia yra susiję su besimokančio jaunimo prastesniu rusų kalbos žinojimu ir prioriteto teikimu elektroninio komunikavimo būdams kultūroje. Didžiausi skirtumai tarp akademinio jaunimo šalių vertinimų ir požiūrių į tų šalių meną išvelgiami kaimyninių šalių vertinimuose. Didelę įtaką tiriamųjų kultūrinių nuostatų slinkčiai tam tikrų šalių atžvilgiu turi jų sukauptas asmeninis kultūrinis kapitalas. Asmeninis akademinio jaunimo kultūrinis kapitalas šalių ir jų kultūrų vertinimuose reiškiasi ne tik pasirinkto išsimokslinimo pobūdžiu, bet ir žinojimu apie konkretų meną, kultūrą bei emociniu santykiu su jais.

Raktiniai žodžiai: akademinis jaunimas, kultūrinė gravitacija, kultūrinis kapitalas

Šeimos sociologija II, I-406 a.

„Šeimos modelių trajektorijos ir socialiniai tinklai“

Irena Juozeliūnienė, Laura Kanapienienė, Gintė Martinkėnė
Vilniaus Universitetas

PROVERŽIO BEIEŠKANT ŠEIMŲ TYRIMUOSE: ŠEIMOS IR VAIDMENS ŽEMĖLAPIAI INSTITUCIJA

Pažinimo lankstumo ir naujų tyrimo metodų paieškos lėmė susidomėjimą psichologijos/sociologijos sandūroje sukurtu Šeimos žemėlapiu metodu, jo galimybėmis atliepti šiuolaikiniam žinojimui ir integruoti inovacines sociologinio tyrimo strategijas į šeimų tyrimus. Pranešime pristatomas Šeimos žemėlapiu metodas, aptariamasis metodo ištakos ir ypatumai – tiriamojo įveiklinimas, konceptualizacijų vizualizacija, trianguliacija, verbalinės ir neverbalinės informacijos derinimas. Metodo taikymo laukas yra platus – šeimos žemėlapiu metodu buvo tiriamos šeimos po skyrybų, pakartotinos santuokos, gyvenantys pavieniui, atotolio šeimos. Pranešime supažindinama su VU Sociologijos katedroje 2004-2011 metais įvesta Žemėlapiu metodo modifikacija – Vaidmens žemėlapiu metodu. Pristatomi du Vaidmens žemėlapiu taikymo pavyzdžiai: emigracijos palieštų šeimų tyrimas bei emigracijos fenomeno pateikimo TV laidoje tyrimas.

Žemėlapiu metodas ir jo modifikacijos yra siejamos su interpretacinės sociologijos tradicija ir simbolinio interakcionizmo perspektyva. Sh. Strykerio struktūrinio simbolinio interakcionizmo teoriniame lauke atlikto atotolio motinų vaidmenų pokyčių tyrime išskirti keturi derybų dėl besikeičiančių šeiminių vaidmenų etapai bei atskleista normatyvinių ir individualių lūkesčių, siejamų su motinos vaidmeniu, sandūra. J. Baudrillardo, U. Flicko ir Norman K. Denzino teoriniame lauke atlikto TV laidų kūrėjų konstruojamosios veiklos tyrime išskirtos penkios TV laidų kūrimo procese realizuojamos emigracijos sampratos: egzistencinė, instrumentinė-ciklinė, emocinė, kritinė bei įspėjančioji. Laidų kūrimo specifiką atskleidžia laidų sukūrimo motyvai ir kūrėjų atliekama veikla; komandos, dalyvių ir temos atranka, teigiamos ir neigiamos patirčių reprezentacijos derinimas, verbalinės ir neverbalinės reprezentacijos derinimas, koreguojamasis įsibrovimas.

Raktiniai žodžiai: kokybiniai metodai, šeima, vaidmens daryba, socialinis konstravimas

Vida Česnuitytė

Mykolo Romerio universitetas

SOCIALINIŲ RYŠIŲ POVEIKIS ŠEIMOS MODELIUI LIETUVOJE: KA APIE TAI ŽINOME?

Pranešimo tikslas yra atskleisti socialinių ryšių poveikį šeimos modelio formavimuisi Lietuvoje. Tyrimo idėja remiasi prielaida, kad šiuolaikinėje visuomenėje kiekvienas asmuo yra gana laisvas kurti individualų gyvenimo kelią, rinktis prioritetus jame. Įvairiuose gyvenimo etapuose asmuo dalyvauja veiklose, kuriose susidaro didesni arba mažesni, glaudesni arba mažiau glaudūs socialiniai ryšiai. Taigi, kyla klausimas: kiek šie socialiniai ryšiai veikia asmens sprendimus dėl šeimos kūrimo, jos struktūros ar netgi šeimos atsisakymo. Tyrimas remiasi jau egzistuojančių socialinių tyrimų duomenimis, o jo rezultatai yra pagrindas išsamiam šeimos modelių ir socialinių tinklų tarpusavio sąveikos tyrimui, kuris yra projekto „Šeimos modelių trajektorijos ir socialiniai tinklai: tarpgeneracinė perspektyva“ (kodo Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K-01-106) sudėtinė dalis.

Raktiniai žodžiai: šeima; šeimos modelis; socialiniai ryšiai

S.Mikulionienė, V.Česnuitytė, V.Kanopienė

Mykolo Romerio universitetas

ŠEIMOS MODELIŲ IR SOCIALINIŲ TINKLŲ SĄSAJŲ TYRIMO TEORINĖ-METODOLOGINĖ KONCEPCIJA

Individualaus gyvenimo kelio įvairovės ir kompleksiško plėtra keičia ir pirminius šeimos narių socialinius ryšius, kurie tampa įvairesni struktūrine ir funkcinė prasme, dažniau pagrįsti individo laisvu pasirinkimu nei giminystės saitais. Galima teigti, jog vyksta perėjimas nuo šeimos dominavimo individui prie individualių pasirinkimų toleravimo visuomenėje. Demografinis šių pokyčių rezultatas santuokų ir gimstamumo rodiklių mažėjimas, ištuokų ir neregistruotų santuokų bei nepilnų šeimų skaičiaus didėjimas, naujų partnerystės formų atsiradimas. Tyrimo keliamos hipotezės, kad šeimos modelių įvairovė, kuri randasi dėl galimybių savarankiškai konstruoti individualų gyvenimo kelią, iš esmės keičia šeimos ir jos narių socialinių ryšių struktūrą (nuo giminystės prie ryšių už šeimos ribų) bei šeimos funkcijas (nuo rūpinimosi vieni kitais šeimoje prie asmeninės savirealizacijos). Hipotezių testavimas remiasi gyvenimo kelio teorija, kuri analizuoja ryšius tarp paralelinių karjerų asmens biografijoje / šeimos raidoje, būsenų pokyčius bei jų priežastingumo kryptis. Laikomasi prielaidos, kad kritiniai įvykiai šeimos gyvenime keičia jos socialinius ryšius, o pakitusi socialinė aplin-

NACIONALINĖS SOCIOLOGŲ KONFERENCIJOS „PROVERŽIO BEIEŠKANT“ PRANEŠIMŲ ANOTACIJOS

ka daro įtaką sprendimams, susijusiems su šeimos kūrimu ir šeimos raida.

Raktiniai žodžiai: šeimos modelis, socialiniai ryšiai

Vida Kanopienė

Mykolo Romerio universitetas

ŠEIMOS MODELIŲ IR SOCIALINIŲ TINKLŲ POKYČIŲ KIEKYBINIS TYRIMAS

Siekiant paaiškinti šeimos įvykių, istorinių įvykių ir socialinės aplinkos priežastinius-pasekmės tarpusavio poveikius, šeimos modelių ir socialinių tinklų tyrime atliekama dviejų lygmenų analizė: makro lygmenyje tiriamos individualios ir šeimos raidos trajektorijos, atsižvelgiant į kintantį socialinį kontekstą (tarpgeneracinė dimensija); mikro lygmenyje atsižvelgiama į individualių biografijų įvairovę. Siekiant įvertinti (testuoti) parengtą makro lygmens (kiekybinio tyrimo) instrumentą sociologinės apklausos anketą, 2011 m. liepos-rugpjūčio mėnesiais buvo atlikta pilotinė apklausa – struktūruoti interviu. Atsižvelgiant į pilotinės apklausos rezultatus, parengtas standartinis klausimynas, kurį sudaro apie 100 įvairių tipų klausimų, apimančių šiuos pagrindinius temų blokus: respondentų retrospektyvinius gyvenimo įvykius (išsimokslinimo ir profesinę karjerą, gyvenimo tėvų namuose ir partnerystės istoriją), jų šeimos sudėtį (informaciją apie vaikus, brolius/seseris ir tėvų bei senelių šeimą), žinias apie respondentų socialinius ryšius (jų struktūrą ir pobūdį), asmenines vertybes bei nuostatas. Respondentai atrinkti, taikant atsitiktinę stratifikuotą atranką, ir reprezentuoja Lietuvos gyventojų kartas, gimusias 1950-1955 m., 1960-1965 m., 1970-1975 m., 1980-1985 m. (po 500 respondentų kiekvienai kartai).

Raktiniai žodžiai: šeima, raida, klausimynas

Sigita Kraniauskienė

Klaipėdos universitetas, Lietuvos socialinių tyrimų centras

SOCIALINĖS BRANDOS KALENDORIAI LIETUVOJE: MODELIO KAITA?

Pranešime siekiama apžvelgti socialinės brandos kalendoriaus pokyčius nuo XX penktojo dešimtmečio iki XXI a. pirmojo dešimtmečio Lietuvoje. Socialinės brandos kalendorius yra suprantamas kaip perėjimą/tranziciją į socialinę brandą žyminčių įvykių datų išsidėstymas tam tikra eilės tvarka. Tranzicinių įvykių struktūros kaita gyvenimo eigos tarpsnyje nuo 16 iki 35 m. amžiaus leidžia diskutuoti apie platesnių visuomenės reiškinių – individualizacijos, gyvenimo eigos standartizacijos / destandar-

tizacijos, institucionalizacijos / deinstitutionalizacijos sklaidą visuomenėje. Pranešime keliamas, klausimas, ar Lietuvoje stebimuose vyrų ir moterų tranzicijos modeliuose matoma aiški jų kaitos kryptis šių reiškinių link.

Raktiniai žodžiai: socialinė branda, individualizacija, standartizacija, destandartizacija

Donata Petružytė

Vilniaus universitetas

PSICHOLOGINIAI ETNOGRAFINIO TYRIMO ASPEKTAI

Pranešimo tikslas atskleisti tyrėjo subjektyvaus patyrimo epistemologinę reikšmę lauko tyrimuose. Pranešimas parengtas remiantis metodologinės literatūros analize ir autorės patirtimi atliekant etnografinį tyrimą Lietuvos sąvartynuose.

Raktiniai žodžiai: etnografinis tyrimas, lauko tyrimas

Darnus vystymasis: iššūkiai ir sąjūdžiai, I-407 a.

Neringa Kriaučiūnaitė

Kauno technologijos universitetas

APLINKOSAUGINIŲ JUDĖJIMŲ VEIKSENOS BŪDAI: TEORINIS ASPEKTAS

Šis pranešimas skirtas – teoriškai išanalizuoti aplinkosauginių judėjimų veiksenos būdus. Šiandienos visuomenėje, įvardijamoje rizikos visuomene, labai svarbų vaidmenį atlieka naujieji socialiniai judėjimai, apimantys ir aplinkosauginius. Aplinkosauginiai judėjimai yra vieni iš aktyviausiai veikiančių bei daugiausia narių turinčių judėjimų šiandienos visuomenėje. Aplinkosauginių neformalių, nevyriausybinių organizacijų veikla, atskirų individų savanoriška ar formali veikla, įvairaus pobūdžio kitų organizacijų veikla, nukreipta į konkrečios problemos sprendimą, tampa šiandienos visuomenėje ypatingai aktuali ir svarbi, rodanti ir pilietinės visuomenės angažuotumo lygį (žaliojo pilietiškumo apraiškas). Aplinkosauginiai judėjimai atlieka labai svarbų vaidmenį aktualizuojant bei sprendžiant konkrečią problemą visuomenėje, tam pasirinkdami skirtingus tik konkrečius sociokultūrinei erdvei, istoriniam laikmečiui būdingus veiksenos būdus. Visų pirma aplinkosauginiai judėjimai siejami su žiniomis, mokslu, t.y. vienas iš veiksenos būdų, kai yra pasitelkiamos akademinės žinios judėjimo mobilizacijai, problemos aktualizavimui bei sprendimui. Žinios yra ir vienas pagrindinių aplinkosauginių judėjimų profesionalėjimo veiksmų. Šiems socialiniams judėjimams yra būdingi ir tinklaveikos bruožai, t.y. informacijos

sklaida, problemos aktualizavimas, mobilizacijos procesų skatinimas, pasitelkiant informacinius tinklus medijas. Aplinkosauginių judėjimų pasitelkiamos aktyvizmo formos atsikleidžia tiesioginę socialinių judėjimų veiklą, jos būdus.

Raktiniai žodžiai: Aplinkosauginiai judėjimai, veiksmena

Audronė Telešienė

Kauno technologijos universitetas

DARNAUS VYSTYMOSI PARADIGMOS KRITIKA REMIANTIS VISUOMENĖS RAIDOS TEORIJOMIS

Pranešime pateikiama sociologinė darnaus vystymosi paradigmos kritika, paremta visuomenių raidos teorijų įžvalgomis. Pranešimu siekiama atsakyti į klausimus: kokias visuomenės raidos trajektorijas brėžia darnaus vystymosi paradigma; kokias grėsmes ir raidos pasekmes implikuoja toks visuomenių raidos traktavimas. Darnaus vystymosi (DV) paradigma, teigianti ekonominių, aplinkosauginių ir socialinių interesų derinimo būtinybę, atskaitomybę ateities kartoms ir socio-ekonominių bei aplinkosauginių teisingumą, tapo plačiai politine prasme institucionalizuota dar prieš kelis dešimtmečius. Ilgainiui sukurtos ir tobulintos darnaus vystymosi matavimo metodologijos, indikatorių sistemos. Pastaruoju laikotarpiu gausėja bandymų matuoti ne tik objektyvius DV kriterijus (aplinkos kokybės rodikliai, ekonominės raidos objektyvieji rodikliai, socialinės nelygybės rodikliai), bet ir subjektyvius kriterijus (visuomenės nuostatų atitikimą DV principams). Moksliniame diskurse visgi labiausiai trūksta analitinės diskusijos apie DV kaip visuomenės raidos paradigmą. Galbūt problemos, su kuriomis susiduria DV, kliūtys nepaaiškinamai stabdančios ar ardančios darnumo siekius, išplaukia ne iš išorinių veiksnių (kuriuos reikia įveikti dar vienu politiniu sprendimu ir direktyviu nutarimu), o iš pačios paradigmos ideologinių trūkumų. Galbūt pats raidos modelis, kurį numatė DV kūrėjai ir kuriuos beatodairiškai stengiasi įgyvendinti biurokratinės institucijos, yra ydingas ir reikalingas permąstymo. Pranešime argumentuojama, jog DV paradigma teigia linijinį vystymosi modelį, remiasi evoliucionistinėmis raidos aiškinimo teorijomis. Pranešimas baigiamas suponuojant, jog vystymosi kaip žmonių laisvių išplėtimo teorija (pagal Amartya Sen) prasmingai patobulintų DV paradigmos konstruojamą visuomenių raidos modelį.

Raktiniai žodžiai: darnaus vystymosi paradigma, visuomenės raidos teorijos

NACIONALINĖS SOCIOLOGŲ KONFERENCIJOS „PROVERŽIO BEIEŠKANT“ PRANEŠIMŲ ANOTACIJOS

Leonardas Rinkevičius

Lietuvos Sveikatos mokslų universitetas

SOCIALINĖS TRAUMOS IR BRANDUOLINĖ ENERGETIKA: 25-ERI METAI PO ČERNOBYLIO

Socialinių permainių ir proveržių procesai neatsiejami nuo socialinių bei institucinių įtamų tam tikruose instituciniuose domenuose, galios sferose (Rinkevičius, 1998; 2007; Jamison, 2003). Dažnai jos neatsiejamos nuo socialinių negalių, kurias pastaruoju metu pasaulio sociologai ėmė vadinti socialinėmis bei kultūrinėmis traumomis (Alexander, 2004; Sztompka, 2004). Šiame pranešime socialinių traumų koncepcija plėtojama, pasitelkiant vienos socialinės kartos 25 metų patirtį, kurią pasaulio ir Lietuvos visuomenė sieja su branduolinės energetikos dilemomis ir Černobylio avarijos pamokomis. Pranešime plėtojama institucinių įtampos laukų koncepcija. Formuluojuama išvada, jog Černobylio katastrofa (taip pat ir Fukušimos atominė nelaimė Japonijoje 2011-ais) yra heterogeniška socialinė trauma. Jos įtaka visuomenės nuostatoms ir vertybėms yra sąlygota institucinių, kultūrinių ir geo-politinių aplinkybių, neretai besiformuojančių toli už konkretaus socio geografinių ribų. Ignalinos AE kontroversijos pasitelkiamos, empiriškai iliustruojant teorinius teiginius ir pranešimo išvadas.

Raktiniai žodžiai: socialinės traumos, institucinės įtampos; Černobyli; Ignalinos AE

Živilė Kėrytė

Vytauto Didžiojo universitetas

SOCIALINIS VERSLUMAS LIETUVOJE: GLOBALINIAI TINKLAI KAIP PAGALBININKAI

Kas yra socialinis verslumas? Ar tai tas pats, kas socialiai atsakingas elgesys, kurio tikimasi iš verslo įmonių? Socialinio verslumo pagrindinis tikslas yra gauti naudą, užtikrinant socialinį teisingumą ir sprendžiant socialines problemas. Ar ne per anksti kalbėti apie socialinį verslumą, kuomet vis dar neretai galima išgirsti apie pilietiškumo stoką Lietuvoje, ir apie bendruomeniškumo nykimą tarp miesto ir kaimo gyventojų. Lietuva yra atsidūrusi tarsi „užburtame rate“, kadangi lietuviai netiki, kad kolektyviniais veiksmais galima ką nors pakeisti, tačiau taip teigdami jie nesiremia realia dalyvavimo pilietinėje veikloje patirtimi (Žiliukaitė ir kt., 2006:262).

Pilietinės visuomenės formavimosi procesas Lietuvoje vis dar vyksta, tačiau globalizacijos procesas įneša naujas perspektyvas ir socialinių problemų sprendimo būdus iš kitų pasaulio valstybių. Globalizacija, anot socialinių konstruktyvistų, yra ne tik

procesas, tai ir diskursas. Globalizacija yra reprodukuojama per socialines praktikas. Kiekvienas žmogaus veiksmas įtakoja socialinę struktūrą, kaip bet kuris socialinės struktūros pokytis atspindi žmonių gyvenimuose. Taigi ne tik globalizacija įtakoja visuomenę, bet ir socialinių ir praktikų kaita gali pakeisti globalizacijos eigos kryptį (Risse, 2004).

Valstybės galios silpnėjimas veda prie naujų piliečių-veikėjų iškilimo ir prie naujų mobilizacijos formų atsiradimo (Hajer, 2003). Pagal Beck (2000) refleksyvi globalizacija apibrėžia rizikos visuomenę. Patiriamos rizikos suponuoja sprendimus ir leidžia atsirasti individualizmui. Jos yra susijusios su individualiais atvejais, nusako bendruomeniškumo formacijas ir ryšius, leidžia kurti diskutuotinoms teisėms ir pareigoms. Pasaulio rizikos visuomenėje, rizikos samprata taip pat išreiškia paslėptą bendruomeniškumo kūrimo aspektą bei galias (Elkin, cit. iš Beck, 2000).

Raktiniai žodžiai: socialinis verslumas, globalizacija, pilietiškumas

Visuomenė ir demokratija: (anti-) ir pilietiškumas, I-408 a.

Inga Gaižauskaitė

Mykolo Romerio universitetas

VISUOMENĖ, (NE)PASITIKĖJIMAS IR DEMOKRATIJA LIETUVOJE

Per pastaruosius kelis dešimtmečius įvairių socialinių mokslų (sociologijos, politikos, ekonomikos ir kt.) atstovai „atrado“ pasitikėjimo sąvoką. Pasitikėjimas analizuojamas kaip svarbus socialinio gyvenimo šaltinis, siejamas su socialinio kapitalo, pilietinės visuomenės, ekonominio išsivystymo lygiu. Pasitikėjimo kultūros vaidmuo akcentuojamas sąryšyje su politikos sistema, konkrečiai – demokratine santvarka. Teigiama, kad pasitikėjimas būtinas demokratijos režimui, tačiau tai nėra šio režimo duotybė. Lietuvos visuomenėje nepasitikėjimas pagrindinėmis politikos institucijomis stebimas beveik visą demokratinės santvarkos vystymosi laikotarpį. Įvairūs sociologiniai tyrimai (nacionaliniai ir tarptautiniai) fiksuoja kintantį pasitikėjimo lygmenį kitomis socialinėmis institucijomis, tačiau pagrindinėmis politikos institucijomis, ypač politinėmis partijomis, nepasitiki didžioji dalis Lietuvos gyventojų. Pranešimu siekiama apžvelgti pasitikėjimo kultūros Lietuvos visuomenėje bruožus bei galimus (ne)pasitikėjimo politikos sfera šaltinius.

Raktiniai žodžiai: pasitikėjimas, demokratija, politikos institucijos

Eglė Vileikienė

Mykolo Romerio universitetas

GYVENTOJŲ POŽIŪRIS Į VIEŠOJO SAUGUMO PROBLEMAS LIETUVOJE IR EUROPOS SAJUNGOJE

Pranešime nagrinėjama viešojo saugumo problematika viešajame diskurse. Jame lyginami Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių gyventojų požiūris į svarbiausias šalies problemas, taip pat analizuojamas Lietuvos gyventojų požiūris į viešojo saugumo problemas bei saugumo jausmo vertinimą. Remiantis Vidaus reikalų ministerijos užsakymu 1997 ir 2005-2009 m. atliktomis gyventojų nuomonės apklausomis siekiama išsiaiškinti kokias svarbiausias problemas įvardija Lietuvos gyventojai, kaip jie vertina kriminogeninę buklę ir saugumo jausmą bei nustatyti, kaip šis vertinimas kito per pastarąjį dešimtmetį. Pateiktu empiriniu tyrimu rezultatai lyginami dviem aspektais: analizuojamas Lietuvos gyventojų požiūris į viešąjį saugumą kelerių metų laikotarpyje, kartu, remiantis Eurobarometro 2006-2009 m. tyrimu rezultatais, lyginamas Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių požiūris į svarbiausias šalies problemas.

Raktiniai žodžiai: viešasis saugumas, gyventojų požiūris

Dainius Genys

Vytauto Didžiojo universitetas

LIETUVOS PILIETINĖS VISUOMENĖS RIBŲ FORMAVIMAS KONFLIKTŲ METU

Pilietinės visuomenės ribas galima nesunkiai apibrėžti kuomet kalbama apie institucionalizuotą jos dalį, t.y., analizuojant formalias pilietinės visuomenės organizacijas galima išsiaiškinti ką jos gali daryti, ką ir kaip daro, kokie saisto bendravimo su valdžia bei verslu santykiai bei kaip reglamentuojama jų struktūra. Tuo tarpu problema iškyla kuomet bandoma aptarti neinstitutionalizuotos pilietinės visuomenės indėlį į pilietinės visuomenės ribų formavimą. Kyla klausimas kaip veikia neinstitutionalizuotos pilietinės visuomenės grupės, kokia yra jų tarpusavio ir jų santykių su valdžia bei verslu struktūra, kaip jos prisideda prie ribų formavimo? Siekiant išsiaiškinti analizuojamo reiškinių organizacinę sandarą, formavimosi principus, integracinius veiksmus, pasirinkta analizuoti konfliktų raišką. Konfliktų eskalacija ir deeskalacija, padeda atpažinti interesų legitimaciją ir delegitimaciją, todėl konfliktų tyrimai, analizuojant dalyvių strategijas, veiklas, rezultatus ir jų sąsajas su poveikiu pilietinei

NACIONALINĖS SOCIOLOGŲ KONFERENCIJOS „PROVERŽIO BEIEŠKANT“ PRANEŠIMŲ ANOTACIJOS

visuomenei, leidžia suprasti pilietinės visuomenės ribų formavimo aspektus.

Pranešime siekiama paaiškinti pilietinės visuomenės ribų formavimą dviem konkrečiais atvejais. Domimasi kokias veiklas, strategijas bei priemones pasitelkia neįstatymuotai pilietinės grupės, tam tikro pavojaus akivaizdoje kildamos į konfliktus ir taip formuodamos ribas. Tačiau pilietinės visuomenės ribos formuojamos ne tik piliečių pastangomis, bet ir kitų visuomenės sektorių (valdžios ir verslo), pripažįstant/nepripažįstant ir priimant/nepriimant pilietinės visuomenės veiklos savarankiškumą bei teisę į nepriklausomą nuomonę. Konflikto teorijos pagalba bandoma paaiškinti pilietinių interesų grupių veiklos procesus, kurių pagalba siekiama įveikti kilusią grėsmę ir legitimuoti atstovaujamus tikslus, taip formuojant pilietinės visuomenės ribas.

Empirinis tyrimas atliktas remiantis atvejo tyrimo strategijos principais (tyrimo metodai: kokybinė žiniasklaidos turinio analizė; kokybiniai pusiau struktūruoti interviu; dalyvaujantis stebėjimas).

Raktiniai žodžiai: pilietinės visuomenės ribos, konfliktas, interesų legitimacija

Kristina Černiauskaitė

Vilniaus universitetas (magistrė)

RASIZMAS ORGANIZUOTŲ LIETUVOS FUTBOLŲ IR KREPŠINIO FANŲ TARPE

Rasizmas yra viena labiausiai nagrinėjamų temų, susijusių su organizuotais komandinio sporto fanais akademiniame užsienio diskurse, tačiau Lietuvoje dėl ribotų galimybių pasiekti informantus tokio pobūdžio tyrimai atliekami retai. Rasizmas sporto fanų tarpe nagrinėjamas kiek platesnio reiškinio – chuliganizmo kontekste ir yra suvokiamas kaip taip vadinamų „chuliganų“ grupių bruožas. Lietuvoje šiuo metu nėra chuliganų grupių, tačiau atlikti tyrimai parodė, jog tam tikri chuliganizmo aspektai vis dėlto aptinkami organizuotų futbolo ir krepšinio fanų grupėse, vienas kurių rasizmas. Šio darbo tikslas yra ištirti būtent organizuotų komandinio sporto (konkrečiau, futbolo ir krepšinio) fanų požiūrį į kitos rasės žaidėjus, komandos darbuotojus bei pavienius žiūrovus, atskleisti įvairius rasistinių incidentų, įvykusių Lietuvoje, tipus, nustatyti šių incidentų priežastis bei ištirti, ar, pačių fanų manymu, įvairios sporto ir teisėsaugos organizacijos vykdo rasizmo prevenciją. Taip pat tyrime atskleidžiamos sporto fanų politinės preferencijos bei fanų bendruomenių sąsajos su kita rasistine subkultūra – skinhead'ais. Šiems

uždaviniams įgyvendinti buvo atlikti kokybiniai interviu su dvidešimt vienu informantu iš dvylikos ilgiausiai egzistuojančių organizuotų futbolo ir krepšinio komandų fanų grupių iš įvairių Lietuvos miestų.

Raktiniai žodžiai: sportas, rasizmas, fanai, ultros, skinheadai

Daiva Bartušienė

Vytauto Didžiojo universitetas

TRAUMOS DISKURSO KRITIKA SOCIOLOGIJOJE IR ANTROPOLOGIJOJE: PRIEGLOBSČIO ATVEJIS

Didžioji dalis priverstinės migracijos sociologinių ir antropologinių tekstų apie pabėgėlių persikėlimo patirtis juose kalba kaip apie destruktiviai žmonių gyvenimus paveikiantį procesą, o buvimas prieglobstyje suvokiamas kaip „nenormalus“ ir patologiškas būvis, žmones nustumiantis į racionalaus pasaulio užribį. Tačiau toks funkcionalistinis požiūris yra ribotas teorijoje, ir ydingas praktikoje, nes pabėgėlius stumia strategiškai išnaudoti kuriamus traumos diskursus kasdieniniame gyvenime siekiant įvairių prieglobsčio tikslų. Pranešime pristatomi etnografinio lauko tyrimo duomenys leidžia teigti, kad Lietuvoje gyvenantys pabėgėliai gyvenimą prieglobstyje daugiau suvokia kaip ekonominio, o ne humanitarinio saugumo sistemą, todėl globalus prieglobsčio diskursas pabėgėlius siūlantis pažinti tik kaip pasyvius naudos gavėjus ir traumuotus aukas tampa problematiškas siekiant paaiškinti lokalius šiandieninio urbanizuoto prieglobsčio procesus. Pranešime naudojama sociologijos ir antropologijos teorinė ir metodologinė platforma pristatoma kaip naują, akademinį požiūrį į pabėgėlių studijas siūlanti disciplina Lietuvoje, kuri tikima, gali būti veiksminga siekiant dekonstruoti pabėgėlio – patologizuotos aukos socialinį portretą ir pateikti alternatyvius prieglobsčio diskursus.

Pranešime taip pat siekiama parodyti, kaip ir kokias prasmes pabėgėliai suteikia savo kontekstualiai išgyventoms prieglobsčio patirtims, kokius socialinius instrumentus naudoja jas komunikuodami ir, kaip skirtingi sociokultūriniai kontekstai išnaudojami kalbėjimui apie lokaliai ir globaliai juos veikiančius procesus

Sociologijos sociologija

I-416 a.

Arūnas Poviliūnas

Vilniaus universitetas

SOCIOLOGIJOS PROFESINĖS VEIKLOS LAUKO TYRIMO IDEOLOGIJA

Pranešime analizuojama, kodėl ir kaip tyrinėjant profesinės veiklos lauką nuo intelektualistinės sociologijos principų buvo pereita prie socialinės prakseologijos. Teigiama, kad profesinės veiklos tyrimo rezultatas yra profesinės veiklos praktikų (praxis) arba profesinės veiklos lauke paplitusių profesinių habitus, kurie aprašomi kompetencijų pagalba, rekonstrukcija. Aptariama sociologijos profesinės veiklos lauko tyrimo programa.

Raktiniai žodžiai: profesinės veiklos laukas, socialinė prakseologija

Agnė Girkontaitė, Regimantas Juras, Maryja Šupa

Vilniaus universitetas

SOCIOLOGIJOS PROFESINIO LAUKO TYRIMAS: ABSOLVENTŲ KARJERA IR STUDIJŲ VERTINIMAS

Pranešime nagrinėjamas sociologijos absolventų profesinės karjeros ir studijų santykis. Siekiama suprasti sąsajas tarp profesinės karjeros ir retrospektyvaus supratimo apie studijų metu įgytus gebėjimus. Skiriami du šio klausimo aspektai: 1) Sociologijos studijas baigusio asmens padėtis darbo rinkoje: ar ir kokių esama skirtingų karjeros trajektorijų? 2) Padėties darbo rinkoje santykis su studijų metu įgytu tapatumu: kaip dirbantys absolventai traktuoja bei vertina savo studijas? Bendra šių dviejų klausimų gija – sociologijos studijas baigusio asmens tapatumo klausimas, reikalaujantis tiek nagrinėti galimus neatitikimus tarp profesinės karjeros ir studijų, tiek ieškoti šiuolaikinio Lietuvos sociologo apibrėžimo. Pranešime remiamasi rezultatais, gautais iš 2011 metais atliktos kiekybinės apklausos, kurioje dalyvavo 282 sociologijos absolventai iš VU, VDU ir KTU.

Raktiniai žodžiai: sociologija Lietuvoje, sociologo karjera, studijų vertinimas

NACIONALINĖS SOCIOLOGŲ KONFERENCIJOS „PROVERŽIO BEIEŠKANT“ PRANEŠIMŲ ANOTACIJOS

Milda Pivoriūtė, Gytis Valatka

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Sociologijos katedra

SOCIOLOGŲ PROFESINĖS VEIKLOS LAUKO TYRIMAS: SOCIOLOGIJOS ABSOLVENTŲ IR JŲ DARBDAVIŲ KOKYBINIO TYRIMO REZULTATAI

Pranešimo metus bus pristatomi kokybinių sociologijos lauko Lietuvoje tyrimų duomenys. Šiais tyrimais buvo bandoma apibrėžti sociologo profesinę tapatybę, išsiaiškinti jo skirtį nuo gretimų „profesijų“ bei išskirti jam svarbiausias kompetencijas. Pasitelkiant dokumentų analizę, giluminius interviu su absolventais bei jų darbdaviais siekiama atsakyti į šiuos klausimus: kas absolventų bei darbdavių manymu yra sociologas? Su kokiais iššūkiais susiduria jaunas sociologas, norėdamas integruotis į darbo rinką? Kokius pastarųjų privalumus ir trūkumus mato darbdaviai? Kokios kompetencijos šiandien yra svarbiausios sociologo profesiniame lauke?

Tyrimo rezultatai gali pasitarnauti suprantant sociologo profesinį tapatumą bei suteikti vertingos informacijos sociologijos studijų kokybės gerinimui. Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus būtų galima detaliai analizuoti studijų programas, siekiant įžvelgti, kokius dabartinės darbo rinkos iššūkius jos tenkina.

Raktiniai žodžiai: sociologijos profesinis laukas, absolventai, darbdaviai, kompetencijos

Irena Luobikienė

Kauno technologijos universitetas

JAUNŲJŲ TYRĖJŲ TARPDISCIPLININIS DISKURSAS: KONFERENCIJOS ORGANIZATORIŲ ĮŽVALGOS

KTU Sociologijos katedra 2011 m. spalio mėnesį organizavo trečiąją socialinių mokslų doktorantų ir jaunųjų mokslininkų konferenciją „Tarpdisciplininis diskursas socialiniuose moksluose-3“. Todėl natūraliai kyla klausimas: ar esant įvairaus pobūdžio mokslinių renginių gausai, šios konferencijos tęstinumas yra prasmingas? Pranešimo tikslas – išryškinti 2007, 2009 ir 2011 m. vykusių konferencijų ypatumus bei aptarti jų tolesnę perspektyvą.

Minėtų konferencijų kiekybinis apibūdinimas ištis optimistinis: trečioji konferencija surinko arti 150 dalyvių, plenarinėje ir teminėse sesijose išklaudyta apie 50 pranešimų, jų pranešimų pagrindu išleistas straipsnių rinkinys taip pat artėja prie 300 puslapių. Tai gerokai viršija ankstesnių konferencijų parametrus. Tačiau kiekybinis konferencijų apibūdinimas vargu ar gali būti pakankamas. Todėl galvojant apie šio pobūdžio konferenci-

jų tęstinumą, verta įvertinti įvairius jos organizavimo aspektus. Paminėtini keli iš jų, kaip antai – analogiškų mokslinių renginių pasiūla Lietuvoje ir užsienyje, materialiniai/finansiniai ištekliai ir personalas, konferencijos formatai ir kt. Pranešime šie ir kiti socialinių mokslų doktorantų ir jaunųjų mokslininkų konferencijų ypatumai bus pateikti išsamiai, iš konferencijų organizatorių pozicijos.

Raktiniai žodžiai: tarpdisciplininis diskursas, jaunieji tyrėjai, konferencija

Socialiniai sveikatos dėmenys, I-417 a.

Miglė Bartuškaitė

Kauno Technologijos Universitetas

SVEIKATOS SOCIOLOGIJA: KAIP SOCIOLOGIJA GALI PASITARNAUTI SVEIKATOS TYRIMUOSE?

1946m. Pasaulio sveikatos organizacijos pasiūlytas sveikatos apibrėžimas, kuriame numatoma, jog sveikata yra apibrėžiama per tris dimensijas: fizinę, socialinę ir psichologinę t.y. ne tik ligos ar negalios nebuvimas. Nors sveikata žymi ne tik ligos ar negalios nebuvimą, bet visgi sveikata, ypatingai biomediciniame diskurse, yra neatsiejama nuo ligos koncepcijos. Anot Bury (1997), sveikata ir liga yra socialiniai fenomenai dėl: ligos ar sveikatos konceptualizavimas yra priklausomas nuo socialinės determinacijos (klasė, rasė, lytis ir t.t.) bei individualios socialinės pozicijos. Taipogi sveikatos ir ligos samprata yra neatsiejama nuo visuomenės socialinės kaitos, vystymosi etapų. Gwyn (2002) teigimu, sveikata ir liga yra tam tikras kultūrinis konstruktas, kuris yra reprodukuojamas kalbos pagalba.

Visgi sociologija medicinos (sveikatos) institutu susidomi gana vėlai, pirmieji bandymai konceptualizuoti sveikatos, ligos sampratą užgimsta struktūrinio funkcionalizmo dėka. Vėlesni bandymai konceptualizuoti sveikatą, o tuo pačiu ir ligą buvo neatsiejami nuo sociologinių paradigmos kaitos. Šio pranešimo tikslas – pabandyti konceptualizuoti kaip šiuolaikinėje visuomenėje sociologiškai būtų galima tirti sveikatą.

Raktiniai žodžiai: sveikata, liga, sociologija, metodologija

Vylius Leonavičius, Agnė Aleksandravičiūtė

Vytauto Didžiojo universitetas

MEDICINIŠKAI NEPAAIŠKINAMI SIMPTOMAI SOCIALINIŲ SANTYKIŲ BŪKLĖS RODIKLIS

Mediciniškai nepaaiškinami negalavimai (MNN) – tai subjektyviai jaučiami tam tikri negalavimo simptomai, kuriems paaiškinti nerandami objektyvūs biologinės patologijos faktai, kuriais

modernioji medicina grindžia ligos diagnostiką. Apibendrintai galima teigti, kad MNN kyla dėl trijų svarbiausių priežasčių: Negalavimo kultūrinio ir socialinio suvokimo; Negalavimų diagnostikos metodų būklė; Medikų kvalifikacijos ir patirties būklė. Sociologiškai žvelgiant į šį reiškinį ypač svarbu, kad MNN gali būti socialinių santykių rodiklis.

Raktiniai žodžiai: mediciniškai nepaaiškinami negalavimai, socialiniai santykiai

Giedrė Baltrušaitytė

Vytauto Didžiojo universitetas

MODERNIOJI MEDICINA IR MEDICINIŠKAI NEPAAIŠKINAMI NEGALAVIMAI: LIGŲ STRUKTŪROS KAITOS IŠŠŪKIŲ SOCIOLOGINĖ REFLEKSIJA

Modernioji medicina yra grindžiama ligos biologinių parametru identifikavimu, aiškiai apibrėžtomis diagnozėmis bei iš jų išplaukiančiais gydymo metodais. Tačiau, dabarties visuomenėse daugėja pacientų, patiriančių įvairius fiziologiškai nepaaiškinamus fizinius negalavimus: skausmus, nuovargį, silpnumą ir kt. Medicinoje tokie negalavimai dar yra vadinami mediciniškai nepaaiškinamais (MNN). Kadangi biomedicininio požiūriu fizinė liga yra tai, kas turi objektyvius parametrus, subjektyviai patiriami paciento negalavimai nediagnozuojami tol, kol jiems nėra randamas mediciniškai tinkamas paaiškinimas. Situacija, kurioje tradicinė biomedicininė prieiga sprendžiant asmens sveikatos problemą negali būti efektyviai pritaikyta, verčia permąstyti sociologines ligos ir sveikatos, gydytojo-paciento santykio, sergančiojo vaidmens sampratas.

Raktiniai žodžiai: mediciniškai nepaaiškinami negalavimai, biomedicininis modelis, liga, sveikata

Švitrigailė Grincevičienė

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

GYDYTOJŲ IR VAISTININKŲ BENDRADARBIAVIMU GRĮSTOS SĄVEIKOS SAMPRATA LIETUVOJE

Remiantis sąveikos tarp skirtingų sveikatos priežiūros specialistų modeliais, McDonough ir Doucette sukūrė gydytojo ir vaistininko bendradarbiavimu grįstos sąveikos (pirminėje sveikatos priežiūros grandyje) teorinį modelį. Šis modelis konceptualizuoja specialistų bendradarbiavimu grįstą elgseną, orientuotą į sveikatos priežiūros paslaugų teikimo pacientams gerinimą. Tačiau trūksta tyrimų, atskleidžiančių šios sąveikos ypatumus buvusio socialistinio bloko šalyse.

NACIONALINĖS SOCIOLOGŲ KONFERENCIJOS „PROVERŽIO BEIEŠKANT“ PRANEŠIMŲ ANOTACIJOS

Tyrimo tikslas – atskleisti šeimos gydytojų ir vaistininkų, dirbančių visuomenės vaistinėse, bendradarbiavimu grįstos sąveikos sampratą Lietuvoje iš vaistininkų perspektyvos.

Metodas: kokybinis tyrimo metodas – individualūs interviu (16 visuomenės vaistinėse dirbantys vaistininkai).

Rezultatai : Vaistinės lokalizacija netoli šeimos medicinos centro arba jame, geografinė vieta mažame miestelyje ir vaistinės specializacija yra susijusi su glaudesne bendradarbiavimu grįsta profesine sąveika tarp vaistininko ir gydytojo pirminiame sveikatos priežiūros lygyje. Lietuvos visuomenės vaistinėse dirbantys vaistininkai išskyrė šiuos bendradarbiavimu grįstą sąveiką skatinančius komponentus: pasitikėjimas, bendravimas, profesinė pagarba, gydytojo asmeninis pažinėjimas, profesinio vaidmens suvokimas, santykių iniciacija. Sąvoka „profesinis vaidmuo“ buvo siejama su konsultacijomis vaistų asortimento klausimais. Sąvoka „santykių iniciacija“ buvo siejama su iniciatyva sprendžiant netikslumus receptuose.

Išvados: Lietuvos vaistininkai, dirbantys visuomenės vaistinėse, bendradarbiavimu grįstos profesinę sąveikos komponentus įvardija tokius pat, kokie nustatyti Vakarų valstybėse atliktuose tyrimuose, tačiau tam tikrų sąvokų („profesinis vaidmuo“, „santykių iniciacija“) koncepcija skiriasi.

Raktiniai žodžiai: gydytojas, vaistininkas, bendradarbiavimu grįsta sąveika

STENDINIAI PRANEŠIMAI

Ilona Tamutienė

Vytauto Didžiojo universitetas

SAVANORIŠKOS VEIKLOS RAIŠKA LIETUVOJE

Šio pranešimo tikslas yra pateikti savanoriškos veiklos sąvokos ir matavimo problematiką Lietuvoje. Pranešime bus pateikiama savanoriškos veiklos finansinio indėlio skaičiavimo metodas. Nustatyta, kad 2010 m. savanorių indėlis į Lietuvos BVP buvo 1,5 proc.

Raktiniai žodžiai: savanorystė, paplitimas, atkuriamosios vertės metodas, indėlis į BVP

Svajonė Mikėnė, Shabnam Gahramanova

Mykolo Romerio universitetas

MOTERŲ PADĖTIS AZERBAIDŽANE IR LIETUVOJE: LYGINAMOJI ANALIZĖ

Pranešime lyginama moterų padėtis Azerbaidžane ir Lietuvoje. Analizei naudojami įvairūs lyčių nelygybę atspindintys kriterijai, pvz. dalyvavimas darbo rinkoje, politikoje, vadovaujančių pareigų užėmimas, profesinė segregacija, išsimokslinimas. Analizės rezultatai rodo, kad Azerbaidžane moterų nelygybė ženkliai didesnė; mažesni skirtumai pastebimi išsimokslinimo sietime. Lyčių padėčių skirtumai labiausiai įtakoti šeimos modelio, mentaliteto skirtumų lyginamose šalyse.

Raktiniai žodžiai: moterys, nelygybė, Lietuva, Azerbaidžanas

Vida Kasparavičienė

Lietuvos socialinių tyrimų centras

MENININKO NUOSTATA SOCIALINIO NETEISINGUMO ATŽVILGIU

Visuomenės silpnieji: neįgalieji, varguomenė, kai kurios kitos marginalios grupės, laikosi savų nerašytų etikos normų. Tas normas lemia būtinybė prisitaikyti prie ribinių gyvenimo sąlygų. Jomis reiškiasi ir reakcija į socialinį neteisingumą. Mūsų dienu menininkas savo darbais išreiškia ir savo požiūrį į socialinį neteisingumą, ir nuomonę tam tikrų visuomenės sluoksnių, su kuriais jį sieja profesinės, visuomeninės ir kitokios veiklos ryšiai. taip ugdoma visuomenės nuostata neteisingumo atžvilgiu. Dar didesnes galimybes formuoti visuomenės nuostatas turi valstybės veikėjas, publicistas ir dramaturgas, kurio auditorija neapsiriboja knygų skaitytojais. Remiantis būtent tokio autoriaus, rašytojo publicisto Kazio Sajos dviejų pastarųjų dešimtmečių kūrinių turinio analize, pranešime gvildinama, kaip politiškai

aktyvus menininkas interpretuoja socialinį neteisingumą ir kokią vietą toje interpretacijoje skiria visuomenės silpniesiems. Publicistiniuose straipsniuose, rašytuose paskutinį praėjusio amžiaus dešimtmetį, neteisingumas, kaip mažiau svarbus už valstybės įtvirtinimą ir politines aktualijas, paliečiamas problemomis, taigi ir nuostatos jo atžvilgiu skatinamos silpnai. Kiek ryškiau pabrėžiamas neteisingumo objekto bruožas – nuolankumas, per ilgą išugdytas pavergtoje, priklausomoje valstybėje, ir akinama jo atsikratyti. Grožiniuose kūriniuose neteisingumo tema interpretuojama dvejopai: pirma, perteikiamos skriaudos atitaisymo, arba atsiteisimo, schemas, kurių yra dvi atmainos; antra, rašoma apie žmogaus elgseną neteisingumo atžvilgiu, irgi dvejopą: prisitaikomą nuolankumą (mimikriją) ir nenuolankumą ne tik aiškiam neteisingumui, bet ir apskritai žmogaus pažinimo, žmogaus egzistencijos priešiškoje tikrovėje atžvilgiu. Neįgaliesiems ir apskritai silpniesiems rašytojas kelia tokius pačius reikalavimus kaip ir kitiems visuomenės nariams. Paties rašytojo pozicija, kurią išreiškdamas daugiausia ir prisideda prie visuomenės nuomonės ugdymo, yra nenuolankios tiesos ieškojimas.

Raktiniai žodžiai: neįgalieji, marginalios grupės, socialinis neteisingumas